

KARYS

1968
Laisvės Kovos Metai
Nr. 5 (1442)

Redaktorius —

Zigmas Raulinaitis

Administratorius —

Leonas Bileris

Redaktoriaus pavaduotojas —

Jonas Rūtenis

Atskirus skyrius redaguoja:

P. Petrušaitis — Tremties Trimitas

E. Petrauskaitė — Šaulė Tremtyje

Balys Brazdžionis —

Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

Bronius Balčiūnas — Karinės Žinios

Leidžia —

L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

TURINYS

Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pirmininkas dr. Kęstutis Valiūnas	viršelis
Dr. A. Budreckis — Lietuviškoji ekspansija	129
E. Bazėnas — Nelaisvė ir vėl — laisvė	137
J. Vasys — Lietuvos valstybinės sienos	140
A. Grigaitis — Įsakymas 1863 m. sukilėliams	144
Tremties Trimitas	146
Šaulė Tremtyje	150
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje	152
Karinės Žinios	153
K r o n i k a	154

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. SIMKUS
Chicago ..... J. STANKŪNAS
Cleveland ..... F. EIDIMTAS

Los Angeles .... O. ŽADVYDAS
Philadelphia .. A. IMPOLĖNAS
Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — S. J. Minkus

Chicago, Ill. — "Gifts International",
"Marginiai", "Parama".

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis
("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas,
P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew
Surrey

AUSTRALIJOJE:

P. Mažylis — 1 Taroonga Court,
Norlane, Vic.

L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firls
So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkūnas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de
La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription \$7.00 per year. Single copy 70 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1442)

GEGUŽĖS - MAY

1968

LIETUVIŠKOJI EKSPANSIJA

ALGIRDAS BUDRECKIS

1. ĮVADAS

Ak, ta galybė, kuri kadaise buvo Lietuva! Tas vardas, kuris aidėjo nuo Nemuno krantų iki Kremliaus vartų ir stepių chano jurtos! Mūsiškiai dažnai—su pilna teise—mėgsta linksniuoti faktą, kad viduramžiuose Lietuvos valstybė siekė nuo Baltijos ligi Juodosios jūros, nuo Narevo ir Bugo krantų iki Maskvos vartų. Beje, savo žydėjimo metu Didžioji Lietuvos Kunigaikštija valdė, arba laikė savo įtakoje, 400,000 kvadratinų kilometrų plotą ir Vilniaus žinioje buvo, neiškaitant žydų, totorių ir kitų, keli milijonai gudų, ukrainiečių ir didžiarasių. Romantikai istorikai ir atgimimo dainiai tą lietuvių praeities imperiją padabino iki tokio laipsnio, kad jau beveik atrodo, jog ji tai ne istorijos dokumentas, o tik vaizduotės kūrinys. Istoriko uždavinys yra šaltai, be perdėjimo ar nuslėpimų, išnagrinėti priežastis, kurios davė akstiną negausingai tautai užkariauti Rytų Europoje dešimteriopai didesnį už Lietuvą plotą. Ir tai yra dėkingas darbas, nes anų lietuvių žygiai tikrai siekia epiškų proporcijų pagal betkokį mastą.

Kaip ir normanų-varingų laikotarpyje, rytų slavų, arba rusinų, politinis nevieningumas buvo priežastis leidusi lietuviams bei totoriams užkariauti Rusus.

Beje, rusai istorikai, kurie tyrinėja XIII ir XIV amžiaus Rusios istoriją, dažnai beveik be išimčių, skiria visą dėmesį tik į totorių viešpatavimą. Tartum, vien totoriai buvę reikšmingas veiksnys rusinuose. Labai teisingai pastebėjo lenkų istorikas Henrikas Paškevičius: "Nenorėdami mažinti jų svarbą [totorių — A.B.], priviolome atminti, kad tais laikais Lietuva išėjo aikštėn, ir jos svarba rytų slavų likime buvo ne kiek nemažesnė, o gal net ir didesnė negu chano valdžia" (Henryk Paszkiewicz, The Origin of Russia, psl. 185).

Lietuvos istorija turi daug nepaprastų momentų, kaip antai: ištikimybę pagoniškajai tikybai net ir tada, kai visi kaimynai jau buvo priėmę krikštą, nepaprastu atkaklumu vyko žūtbūtinė kova prieš kryžiuočius ir kalavijuočius. Ypatingo dėmesio vertas ir ekspansijos rytuosna ir pietuosna momentas. Šitoji lietuvių ekspansija buvo XIII ir XIV amžiaus atsiekimas. Lietuvių teritorinė ekspansija liudijo tautos nepaprastą gyvastingumą ir ištvermę, rodė, jog lietuvių tauta tuomet turėjo valstybinių ir karinių gabumų, o jos valdovai pasižymėjo savo politiniu išmintingumu. Reikia atsiminti, kad teritorinio plėtojimosi pradžioje Lietuva užėmė daugmaž 80,000 kv. kilometrų ir teturėjo tik 170,000 gyventojų.

Istoriniais laikais Lietuva susidėjo iš dviejų dalių: iš Augštaitijos ir Žemaitijos. XIII amžiaus šaltiniai skirdavo augštaičius (Litva) ir žemaičius (Žmud'), nors kartais ir suplakdavo abi dalis į vieną ir pavadindavo visą plotą Litva. Tačiau jau ir tada buvo geografinių, kalbinių bei psichologinių skirtumų tarp žemaičių ir lietuvių (augštaičių). Pvz., žemaičiai labiau priešinosi svetimai įtakai.

Tikrosios Lietuvos vakarų siena ėjo palei Prūsus, t.y., palei Nemuną. Ribą tarp žemaičių ir augštaičių sudarė Nevėžis. Tarp Dauguvos ir lietuvių gyvenamųjų plotų buvo miškų ruožas. XIII a. pradžioje lietuvių ribos siekė Dysnos santaką su Dauguva. Rytuose XII a. lietuvių kaimynas buvo Polocko kunigaikštija. Metraštininkas Nestoras teigia, jog polockiečiai buvo slavų gentis, apsigyvenusi palei Polotos krantus. Tarp Lietuvos ir Polocko ėjo miškų ruožas. Dysna buvo Lietuvos natūrali siena. Laikui bėgant dykra tarp lietuvių ir gudų sumažėjo, abiejų tautų medžiotojams bei ūkininkams taikingai apsigyvenant pakraščio srityje. XIII a. rytinės lietuvių svarbios pilys buvo Svyriai, Krėva ir Geranainiai. Teišklo maža šaltinių prieš XIV a., kurie duotų

ankstyvus duomenis apie lietuvių-rusinių sienas. Bendrais bruožais galima pažymėti gudų vakarinius centrus XII a., būtent: Lochaiską, Gorodecą, Zaslaulį arba Iziaslaulį ir Minską. Žinome, kad jau tada gudų kolonistai siekė Berezinos ir Neries augštupius.

Amžiais lietuvių ir jų giminės jotvingių žemės buvo miškingos ir pelkingos. Sunkios gamtos sąlygos ir žemės turtų stoka išugdė ištvermingą ir savarankišką charakterį. Iš tikrųjų, tik užsispyrėliai galėjo išverti tokioje aplinkoje, kokia vyravo tuometinėje Lietuvoje. Spartaniškas gyvenimas ir asmens taurumas lietuviuose davė pagrindą jų vėlyvesniems kariškiems gabumams. Juk iš pradžių lietuviai buvo taikingi ūkininkai ir medžiotojai. Tik žemaičiams ir kuršiams anksti teko patirti ant savų sprandų vikingų kardus ir kirvius. Iki X a. jotvingai ir lietuviai ramiai sau gyveno savo tankumynuose, turėdami tik prekybos ryšius su kaimynais slavais.

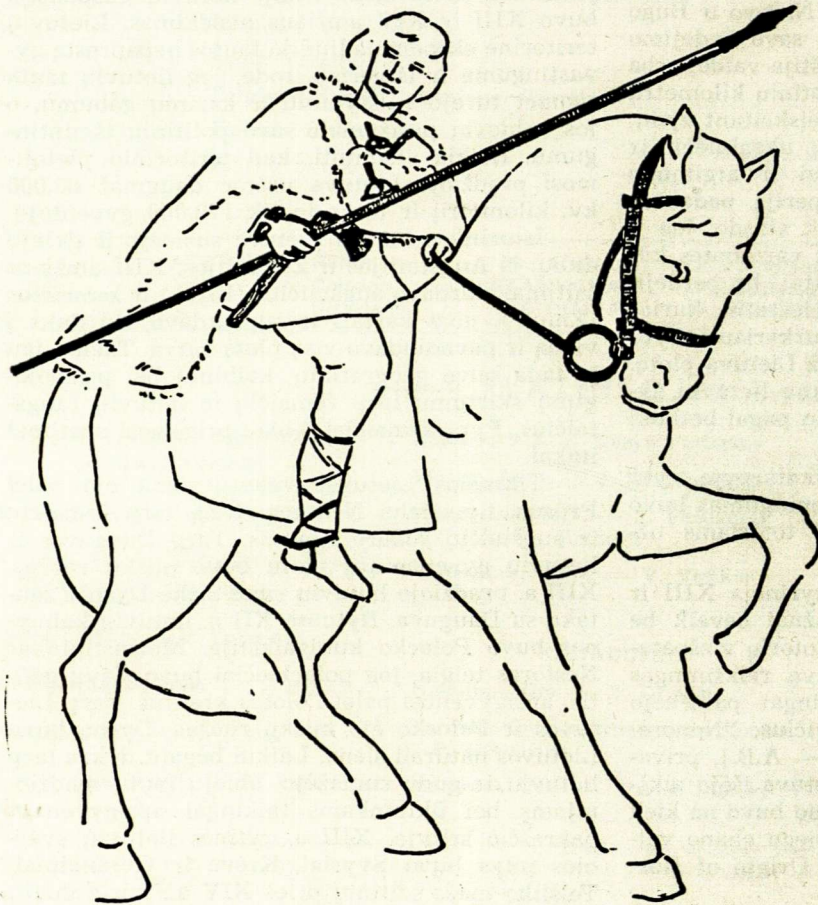
Plienas sukietėja tik po įkaitimo, dažno kūju daužymo ir po staigaus užgrūdinimo šaltame vandenyje. Panašiai rusinų ir lenkų grobuoniški žygiai bei puldinėjimai ugnimi ir kalaviju išugdė

lietuviuose karingumą. Patyrę kaimynų grobuoniškumą ir pastebėję savą narsumą ir sugebėjimą karo mene, lietuviai apsirato ir atmokėjo slavams už karybos pamokas.

Norėdami suprasti lietuvių karžygiškumą, turim susipažinti su sąlygomis, kuriose lietuviai karžygis įgijo savo brandą.

2. RUSINŲ ŽYGLIAI PRIEŠ AISČIUS

Primityvūs slavai buvo taikinga tauta. Jie nebuvo pripratę prie ginklų žvanginimo. Tačiau tautų kraustymosi meto nuolatiniai karai ir gynimasis nuo stepių klajūnų vertė slavus priprasti prie karybos. Pas juos atsirado naujų ginklų. Daugeli ginklų jie įsigijo nuo germanų, frankų ir skandinavų. Nors pas rusinus atsirado kardas iš rytų, tačiau, daugumas kardų buvo germanų gamybos. Rusinai taipogi naudojo kirvius, kurių forma buvo normanų kilmės. Šalmi, skydai, šarvai ir grandininiai šarvai atėjo pas rusinus iš vakarų, greičiausiai per varingus pirklius bei karius. Taigi, rusinų apsiginklavimas bei apsišarvavimas mažai kuo tesiskyrė nuo lietuvių.

Lietuviai raitelis V a. (pagal archeologinius davinius)

Jau IX a. lietuvių kaimynai gudai perėjo iš gentinės santvarkos į sričių bendruomeninę santvarką. Gentinei santvarkai nykstant, prie kurios visi gyventojai buvo laisvi, susidarė visuomeniniai luomai: kunigaikščiai, kilnieji žmonės, arba bajorai žemininkai ir bajorai družininkai, miestiečiai, laisvieji valstiečiai, činšininkai (smirdai) ir nelaisvieji valstiečiai, susidedą iš vergų ir skolų nebeišsimokančių skolininkų (zakupai).

Gudijoje kryžiuosiai eilė prekybos kelių einančių iš vakarų į rytus. Per ją ėjo ir Didysis vandens kelias vedantis iš Skandinavijos į Bizantiją, tai prie tų kelių išaugo miestai. Tie prekybos miestai virto sričių politiniais centrais valdomais miesto ir apylinkės gyventojų sueigų—krivuliu (vad. većėmis) ir jų rinktų kunigaikščių. Ilgainiui kaikurie tokių kunigaikščių išgalėjo pastoviai ir ėmė valdyti savo sritis paveldimai. Dar prieš Kievo valstybės susikūrimą Gudijoj buvo tokių paveldimų sričių kunigaikščių. Žymiausias kunigaikštijos buvo Polocko, Smalensko ir Turovo, kurioms priklausė ir kiti smulkesni miestai vad. priemiesčiais. X a. visa Gudija buvo įjungta į naujai susikūrusią Kievo valstybę.

X a. Kievo valstybė pradėjo imti duoklę nuo kaimynų. Suomių padermės — čiudai, merai, vesai, mordviai, pečera, jamai, lybiai ir meromai mokėjo Kievo rusams duoklę. Įžymiojo metraščio *Poviestj vremennyh liet* autorius kalbėdamas apie tautas, kurios "Rusams moka duoklę", jų tarpe užrašė Lietuvą (t.y., augštaičius), Žiemgalą, Kuršą ir Žemaičius.

X ir XI amžiuje mes žinome tik apie tris riurikiečių žygius prieš lietuvius.

Kievo Didysis Kunigaikštis Vladimiras Sviatoslavičius (978-1015 m.) pradėjo plėsti savo valstybę nuolatiniais užkariavimais. Jau 981 m. jis atkariavo iš Lenkijos Raudonosios Rusios miestus. 981-982 m. Vladimiras nukariavo viatičių kiltį, įsikūrusią tarp Okos ir Dono augštupio. Išnaudodamas pergalę prieš lenkus, 983 m. Vladimiras įsibrovė į jotvingų kraštą, žygiuodamas ir užkariaudamas Nemuno augštupio sritis. Užgrobes iš lenkų Červenės miestą, jis norėjo surasti vandenkėlį į Baltijos jūrą. Vladimiras sumušė jotvingus po trijų metų kruvinių kovų, pareikalaudamas iš jų duoklės. Į Kieva jis parsivarė daugybę belaisvių. Tačiau atkaklūs jotvingai nebuvo nuveikiami ir, Vladimirui mirus, jie nusikratė Kievo valdžios.

Kievo kunigaikštis Jaroslavas Išmintingasis puolė jotvingus 1038 m., o lietuvius 1040 metais. Šitie žygiai buvo surišti su Kievo karais prieš lenkų Miešką II ir, po jo mirties, prieš mozūrų Maslavą, kuris buvo stačiatikių globėjas Lenkijoje. Galingam Kievui grasinant, Maslavas kreipėsi į pagonius jotvingus pagalbos. Jotvingai pri-

sidėjo prie Maslavo grobiamųjų žygių į Kievo žemes. Jaroslavo žygiai buvo keršto pobūdžio. Jo tikslas buvo keršyti jotvingams už įsikišimą į lenkų—rusinų kovas dėl Bugo srities. Tačiau, jo žygiai, aiškiai nebuvo sėkmingi, kadangi rusinų metraščiai nemini jokios rusinų pergalės Lietuvoje. Matyt, lietuviai ir jotvingai buvo narsūs gynėjai. 1041 m. jis žygiavo per Jotvą prieš mozūrus. Jaroslavas nekartą kovojo su lietuvių ir suomių gentimis, kurių kraštai buvo rusinų puldinėjami pasiplėšikavimo ir patogesnių prekybos kelių praskynimo tikslais. 1044 metų pavasarį Jaroslavas paėmė jotvingų pilį prie Nemuno ir ten pat pastatė Naugarduką.

XI amžiuje Kievo valstybė subyrėjo. Subyrėjo dėl šeimos kivirčių ir dėl išsklidimo po plačius plotus. Riurikiečių šeimos palikuonys pasklido po visą Rusiją. Rusinuose apanažų santvarka buvo pereinamasis etapas nuo Kievo nuosmūčio iki totorių išgalėjimo laikotarpio. Rusinų kraštai buvo laikomi bendru riurikiečių palikimu. Kiekvienas kunigaikštis tebuvo tik laikiniu valdos, arba apanažo valdovu. Šiaurėje bendroji tėvonija (votčina) suskilo į atskiras ir nepriklausomas kunigaikštijėles. Apanažų santvarka buvo grindžiama dviem pagrindais: politiniu ir geografiniu. Du to proceso veiksniai buvo: 1. sričių vietovė, kuri taip veikė į kolonizavimo eigą, kad susidarė upinės valdos, kurios buvo izoliuotos viena nuo kitos ir užtat — savarankiškos; 2. sritį kolonizuojant, apanažo pradinis valdovas turėjo sukurti bendruomenę ir jos gyvenvietę tyrilaukuiose. Valdovas buvo naujakurys ir organizatorius. Tad, jo teisinis autortietas nepriklausė Kievo valdovo malonės. Apanažų santvarkos išgalėjimas pulverizavo rusinų jėgas. To pasėkoje, lietuviai turėjo daugiau galimybių, ne tik atsispirti, bet net ir puldinėti pačius rusinus.

Šiaurėje, kur buvo susikūrusi galinga Polocko kunigaikštija, lietuvių ir latvių gentims iš karto buvo sunkoka. XII amžiuje nuo pakrikusios ir nusilpnėjusios Kievo valstybės atsiskyrė Polocko, Smalensko ir Turovo-Pinsko kraštai. Kovose su Kievu dėl savo savarankiškumo Polocko kunigaikštija užėmė nemažai gudų sričių ir savo politinę galią išplėtė į latvių gyvenamąsias sritis Padauguvyje. Tačiau Polocko kunigaikščių nuolatinės kovos su kitais gudų kunigaikščiais ir vidaus vaidai, ilgainiui, nusilpnino Polocką ir XII a. antroje pusėje jis suskilo į smulkesnes kunigaikštijėles: Minsko, Vitebsko, Iziaslaulio, Lochaisko, Oršos, Drucko ir kt. Taip pat suskilo ir Turovo-Pinsko kunigaikštija į Turovą, Pinską, Slucką ir Klecką. Tose smulkiose kunigaikštystėse vėl atgijo ir išgalėjo gyventojų krivulės (vėčės), nulemiančios likimą kunigaikščių, besivaidančių dėl valdžios. Smulkiems gudų kunigaikščiams ir miestams besikivirčinant, į ko-

vas buvo įtraukti ir lietuviai, kurių kunigaikščiai pradėjo jau XIII a. šeiminkauti Polocke. XII amžiaus pradžioje atskiros lietuvių sritys mokėjo duoklę Polocko kunigaikščiams. Vykstant gudų kunigaikščių savitarpio kovoms, Polocko, o kartais ir Smalensko kunigaikščių kariauose dažnai dalyvaudavo ir lietuvių kariai. Tolygia prasme lietuvių santykiai su rusinų kraštais atsispindi to meto grožinės kūrybos paminkluose. "Sakmės apie Igorio žygį" autorius prisimena karinius lietuvių ir rusų susidūrimus. Apie senosios rusinų valstybės santykius su lietuvių kraštais vaizdingai pasakoja liaudies kūrybos paminklai. Šaunusis rusų bylinų didvyris Ilija Muromecas didžiudamasis ir su pagarba prisimena savo žygius Lietuvoje:

*Aš narsiojoj Lietuvoj gyvenau,
Po trejus metus laiko
Žygiavau aš žygius
nuo kunigaikščio Vladimiro.*

Rusinų kunigaikščiai nuolatos puolė Lietuvą iš pietryčių ir pietų šalies. 1112-1113 metų žiemą Jaroslavas, Sviatopolko sūnus, padarė "daug žalos" jotvingų krašte. Kunigaikštis Mstislavas Monomacho sūnus, atkreipdamas dėmesį į galimybes išsiplėsti į Pabaltijį, 1128 m. puolė lietuvius. 1131-1132 metų žiemą Mstislavas sutelkė daug jėgų ir stengėsi nugalėti lietuvius. Jam pasisekė užkariauti Nemuno jotvingus. Jo palikoniui, Valuinės Romanui, nekartą teko kariauti su lietuviais; ypač jis puldinėjo ir naikino jotvingus. 1187 m. Romanas suruošė didelį žygį prieš lietuvius ir jotvingus. Nemaža jotvingų jis išsivedė karo belaisviais, arba vergais į Valuinę. Tenai, savo dvaruose, jis pajungdavo jotvingus, vietoj jaučių, į arklus. Dėl to net susidarė priežodis: "Blogai darai, Romane, lietuviams ardamas" (Romane chudym živeši, Litvoju oreši).

Keršydami, jotvingai irgi puldinėjo Romano žemes. Valuinės valdovams, tačiau, gerai sekėsi kariauti su jotvingais, nes iki XIII a. pradžios jie jau buvo paėmę net Gardiną. XII amžiaus pabaigos metraščiai, lyg kokia litanija, vardina Valuinės bei kitų rusinų žygius prieš lietuvius: 1190 m. Pinsko Riurikas puolė lietuvius, bet jų neveikdamas grįžo namo; 1193 jis vėl puolė lietuvius; 1196 m. Romanas Mstislavaitis puolė jotvingų kraštą, kur daugel pilių paėmė ir sudegino, grįždamas namo su grobiu.

Valuinės Romanas užvaldė Haličą 1199 m. ir jį sujungė su Vitebsku. 1202-03 m. Romanas užvaldė net Kievą ir tuo pasidarė galingiausias Rusios kunigaikštis. Nekartą jis kariavo ir su lietuviais, ypač puldinėdavo ir naikindavo jotvingus, kurie, savo ruožtu, dažnai siaubė jo sritis. Romanas pats žuvo kare prieš lenkus 1205 m.

Nukariautose srityse valuiniečiai įkūrė Nau-

garduką, Slanymą ir atstatė jotvingų buvusią pilį Gardinę. Nors vietos jotvingai ir nusilenkė rusinų kunigaikščiams, tačiau, jie išlaikė savo senus papročius ir tikėjimą. Valuinė ėmė kolonizuoti rusiniais užkariautas sritis. Tuo būdu XIII a. pradžioje, kai Mindaugas pradėjo kurti Lietuvos kunigaikštystę, Valuinės kunigaikštijos siena ėjo augščiau Gardino ir nyko kažkur didžiuosiuose miškuose. Merkinė buvo paskutinė didesnioji lietuvių pilis, nors nepriklausomos jotvingų sodybos dar ėjo toli į pietus.

1206 m. Danielius Romanaitis suruošė didelį žygį į Lietuvą. Bet, matyt, neturėjo konkrečių pasekmių, nes 1208-09 m. žiemą lietuviai ir jotvingai jam atkeršijo, sudeginę daug valuiniečių pilių, jų tarpe Turiską, Kamovą ir Červenę.

Nepaisant siaubingų žygių, nepaisant baisių nuostolių, nepaisant rusinų kunigaikščių karinės galybės, lietuviai nepasidavė. Anaiptol, po kiekvieno rusinų žygio jie atsigriebdavo ir dažnai nusiaubdavo rusinų kraštus. Pavyzdžiui, Henrikas Livonietis štai ką parašė apie 1209 metus: "Lithuani terras Ruthenorum, Letthorum, Livonum, Estonum despoliant atque pervastant, quae gentes crudelibus hostibus resistere nequent." Atseit, lietuviai nusiaubė gudų, latvių, lybių ir estų žemes.

3. KOVOS SU LENKAIS

Nuo X amžiaus prūsams ir jotvingams teko kariauti ir su lenkų valstybėmis. Nuo aisčių (t.y., prūsų ir jotvingų) puolimų sunkiausia buvo gintis lenkų sričių kunigaikščiams. Mat, nekartą jų suorganizuota valstybė suskildavo, ir smulkūs lenkų kunigaikščiai būdavo verčiami mokėti duoklę aisčių gentims. Tačiau, lenkai dažnai atsilygindavo. Įsiveržę giliai į aisčių sritis, lenkai sudegindavo sodybas, derlių ir paimdavo grobio. Tose kovose su Lenkijos valdovais labiausiai nukentėdavo arčiausiai prie lenkų buvę jotvingai.

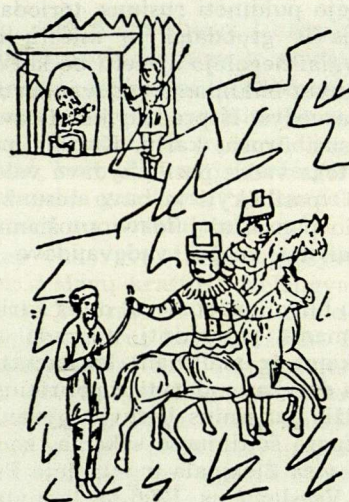
Lenkai nuterėdavo jotvingų sodybas prie Narevo ir Bugo krantų, įsiverždami į jotvingų kraštą, dažniausiai žiemą, užšalusiu ežerų ir pelkių ledu įsibraudavo net iki Nemuno srities. Užėję kur kaimus, sudegindavo gyvenamuosius namus ir klėtis pilnas grūdų. Prisigrobę, prisiplėšę visokio grobio, paėmę daugybę belaisvių — vyrų, moterų ir vaikų, jie pasitraukdavo atgal. Kadangi jotvingai buvo narsi ir karinga gentis, tokie žygiai brangiai atsieidavo lenkams. Jotvingai, žinoma, atsilygindavo lenkams panašiais žygiais į jų gyvenamas sritis.

1018 metais lenkų Didysis Kunigaikštis Boleslovas Drąsusis (Chrobry) apiplėšė Jotvą. Tačiau, sutelkę jėgų, jotvingai lenkams skaudžiai atkeršijo.

Boleslovas II Narsusis (Smiały) kartais įvedavo savo valstybę į avantiurinio pobūdžio ka-

Lietuviai kariai X a.
(pagal lenkų šaltinius)

Lietuviai vedasi krikščionį karo
belaisvį (iš rusinų maldaknygės)

rus, bet santykiuose su prūsais Boleslovas turėjo tam tikrą sistemą: 1058-1070 metais jis stengėsi apsisaugoti nuo prūsų puolimų išilgai vakarų Bugo upės, nuo Grudzianco ligi Viznos einančia pilių grandine.

Prieš prūsus kovojo Lenkijos vienytojas Boleslovas Garbanius (Kędzierzawy) 1148 m., 1161 m., 1165 m. ir 1167 metais. Jo paskutinis žygis prieš prūsus buvo katastrofiškas. 1167 m. Boleslovas Garbanius žygiavo kartu su broliu Henriku. Prūsams pavyko lenkų kariuomenę įtraukti į pelkyną ir beveik visą išžudyti, kartu su Henriku. Boleslovas vos spėjo pabėgti. Po ilgų kovų su prūsais, XIII a. pradžioje mozūrų kunigaikščiai buvo priversti pasikviesti sau į pagalbą vokiečių ordiną.

Tik XII amžiaus pabaigoje lenkų kunigaikščiai, pagaliau, ryžosi sutramdyti jotvingus. 1192 m. Drohičino Kazimieras nusiaubė jotvingų kraštą. Nors ir narsiai priešinosi, bet, pagaliau, jotvingai buvo priversti Kazimierui sumokėti duoklę.

1193 metais didelė lenkų kariuomenė įsibrovė jotvingų kraštan, plėšė kaimus, degino pilies. Sakoma, kad šis žygis kardu ir ugnimi išnaikino visą Jotvą ir privertė jotvingų kunigaikštį Narimantą pasiduoti. Tokie baisūs lenkų puolimai galutinai pribagė kraštą. Jau 1254 m. lenkų Kujavijos kunigaikštis Kazimieras iš popiežiaus Inocento IV gauna teisę globoti gretimas Jotvos žemes. Po 1254 metų žygio buvo nutarta atiduoti du trečdalius jotvingų krašto kryžiuočiams, tačiau, jotvingai dar vis rodė savo atsparumą. 1259 - 1260 m. jotvingai susijungia su lenkus puolančiais totoriais.

Lenkų kunigaikštis Boleslovas Gėdingasis (Wstydlivy) kovojo su Vroclavo kunigaikščiu ir Mozūrų Konradu dėl Lenkijos valdžios. Konradui talkino kaimynai jotvingai. Už tai Boleslovas Gėdingasis 1264 m. taip nuterčio Jotvą, kad maža jotvingų beliko gyvų. 1266 m. jotvingams pagalbą atėjo Švarno vadovaujami lietuviai, bet buvo Boleslovo sumušti. Nuo to žygio Jotvos vardas išnyko.

Nuo X iki XIII a. kovos su lenkais ir rusiniais jotvingams buvo ypatingai sunkios. Nors kartais jie atsigriebdavo ir suruošdavo grobiamąjį ar keršto žygį, tai prieš lenkus, tai prieš rusinus, tačiau, turtingas Jotvos kraštas, po tokių dažnų ir nesibaigiančių karų, ištuštėjo. XII-XIII amžiuje jotvingų galėjo būti likę apie 150,000. Karų eigoje laukai dažniau stovėdavo nedirbti, gyventojai žūdavo kovos lauke, ar šimtais ir tūkstančiais baigdavo savo gyvenimą nuvaryti į nelaisvę. Būdami narsūs ir nepaprastai stiprios laisvos dvasios žmonės, jotvingai gynėsi iki paskutiniųjų jėgų. Galų gale, jų jiems nebeužteko, o besiplečianti Lietuvos Didžioji Kunigaikštija jiems pervelai atėjo į pagalbą. Lenkai nukariavo jų žemes, gyventojų likučius pavergė ir išvaikė, atsivedė mozūrus kolonistus. Patys jotvingai tapo mažuma savame krašte. Jų krašto pietvakarių sritis vėliau gavo naują vardą — Palenkę.

4. LIETUVIAI JUNGIASI IR RUOŠIA PULDINĖJIMUS

Rusinų ir kalavijuočių metraščiai rodo, kad kariai su rusiniais bei kryžiuočiais verste vertė lietuvius jungtis į didesnius politinius vienetus gynimosi sumetimais. Nuo XII a. antros pusės ir

lietuviai pradėjo puldinėti rusinus, teriodami tolimas jų sritis ir grobdami jų miestų turtus. Aišku, toki žygiai negalėjo apsieiti be karvedžių. Dideliems lietuvių telkiniams vadovaudavo kuris nors vienas karvedys. Iš pradžių jis būdavo renkamas pačių susibūrusių karių. Kartais, po sėkmingo žygio, toks vadas pasilaikydavo valdžią ir taikos metu. O pasilaikyti ją buvo nesunku, nes po vieno žygio paprastai būdavo ruošiamasi kitam, ir dažnai tai ruošai vadovaudavo buvęs vadas.

Iš pradžių buvo kariuomenė, o tos kariuomenės reikalavimams patenkinti atsirado sritinė valstybė. Telkiant ir maitinant kariaunas buvo neišvengiamas dalykas sudaryti ir politinius valstybinio pobūdžio junginius lietuvių gyvenamose žemėse. Rašytuose šaltiniuose sakoma, kad 1106 m. susivienijo visa Žiemgala ir nugalėjo Polocko kunigaikščius Vseslavičius. 1206 m. lietuviai "visoje Lietuvoje surinkę stiprią kariuomenę, kiau-rą naktį kėlėsi per Dauguvos upę. Vakare, prieš Kalėdas, atvyko į Turaidą ir, auštant perėję Gau-ją, išsiskirstė po visus kaimus: radę kraštą ne-įspėtą jokių gandų, daugelį užmušė ir nemaža išsivedė į nelaisvę." Lietuvoje XII a., kaip atskiri teritoriniai vienetai, minimi šie kraštai: Ceklis, Karšuva, Knetuva, Medininkai, Upytė, Deltuva, Našia, Dainava ir kitos. Kiekvienas toks kraštas buvo karinis administracinis vienetas. Retas kuris lietuvių kraštas "turėjo mažiau kaip du tūkstančius raitelių kariuomenės". O Semba "pajėgdavo sudaryti keturis tūkstančius raitelių, Sūdu-va turėjo šešis tūkstančius raitelių".

Lietuvių kariuomenės pradėjo siekti 5,000, 8,000 ir net 10,000 karių. Reiškia, vadų autoritetas didėjo. Tam autoritetui reikėjo medžiaginio užnugario. Pamažų, iš daugelio valdų, atsirado sričių valdovai. Gausios lietuvių kariaunos reikalavo pažangaus socialinio, politinio ir medžiaginio organizuotumo. Juk primityvios gentys nesugebėtų atlaikyti lenkų-rusinių žygius ir net pereiti į sistematingus puolimus.

Lietuvių puldinėjimai ir žygiai į kaimynų šalis, kurie minimi nuo XII amžiaus antrosios pusės, buvo aiškiai grobiamojo pobūdžio. Lietuva nedalyvavo tarptautinėje prekyboje. Ji neįėjo į prekybos didžiuosius kelius, kurie viliodavo vaisbūnus. Prisidengusi nepraeinamais miškais, ji maža ko galėjo siūlyti užsieniečiams. Lietuvių prekyba, prasidėjusi XIII a., ėjo Nemuno vandenkeliu. Lietuvių prekės buvo grandos, kailiai, odos ir bičių vaškas. Lietuvai reikėjo daugiau negu ji pati galėjo kaimynams siūlyti. Laisvo prekybos nepakako lietuvių pasiūlai. Prekyba nebuvo išsivysčiusi. Prieš XII a. lietuviai neturėjo stiprios politinės organizacijos, kuri laiduotų aplinkos pastovumą, kelių tęsimą ir keleivių apsaugą. Vienintelis kelias, kuriuo lietuviai galėjo

greit pralobti, buvo grobio žygiai. Iš vienos pusės, šis faktorius liudija to amžiaus žiaurumą. Bet, antra vertus, lietuvių žygiai parodo, kad lietuviai buvo pajėgūs ir narsūs, kad jie sugebėjo praturtinti savo neturtingą kraštą.

Savaime aišku, sritys arti Lietuvos buvo pirmieji jų žygių taikiniai. Tų sričių likimas buvo apgailėtinas. Štai, kaimynai gudai, norėdami išvengti lietuvių pavojaus, buvo priversti savanoriškai nusilenkti. Lietuvių kaimynai leido lietuvių žygininkams nekludomai joti skersai jų kraštus, kad pasiektų tolimesnes sritis. Tolimųjų kaimynų turtai viliojo lietuvius. Rusinų kraštai, išskyrus Polocką, politiškai buvo silpni ir todėl pradėjo bendradarbiauti su lietuviais, teikdami jiems žinių apie pavojus, tiekdami maisto, talkindami darant brastas ir pn. Už kaimynų paslaugumą lietuviai neteriodavo jų teritorijų savo žygių metu. Matyt, toki susitarimai buvo abipusiškai naudingi.

Šitokių santykių pasėkoje, atsirado platus ruožas lietuviams pusiau priklausančių teritorijų, kurias būtų galima pavadinti lietuvių politinės persvaros sfera. Be tokio paaiškinimo nebūtų aišku kaip lietuviai galėdavo taip toli nužygiuoti. XII a. pabaigoje toji zona ėjo palei Dauguvą šiaurės rytuose ir pietuose palei Pripetę ir Bugą. Bendrai imant, kovos su rusiniais vyko Gardino - Naugarduko - Gorodeco - Iziaslaulio - Minsko - Lochaisko - Breslaujos linijoje.

Kronikų svarbiausi duomenys išvardina vietas, kurias lietuvių žygiai nusiaubė. Lietuviai dažnai puldinėdavo upių slėnius, kurie buvo prekybos keliai, kaip pvz.: Dauguvos, Lovatės, Volgos augštupį ir kt. Kievas į Ilmenio ežero sritį siųsdavo Bizantijos prekes: vyną, šilką, medvilnės gaminius, aukso dirbinius ir t.t. Naugardas, gi, siųsdavo pietuosna kailius ir taip pat linus, apynius, druską, brangenybes ir šilką, rytiečių prieskonius. Visos tos prekės skatino lietuvius vykdyti grobiamuosius žygius į sritis greta prekybos kelių. Naugardo ar Mugėpilio metraštis yra pilnas žinių apie kovas tarp naugardiečių ir lietuvių: 1191 m. Jaroslavas susitaiko su lietuviais ir susitaria žiemą pulti Naugardą. 1198 m. Naugardo Iziaslavas mirė prie Lukų, atmušdamas lietuvių žygį. Rudeniop lietuviai ir polockiečiai paėmė naugardiečių pilį prie Lukų. 1203 m. Olego sūnūs su Naugardo kariuomene sumušė lietuvius, kurių 1700 žuvo karo lauke. 1203 ir 1205 m. žiemą Olegas atvedė 7000 kariaunos į Lietuvą. 1210 m. kunigaikščio Vladimiro ir tūkstantininko Tvedislovo vadovaujama Naugardo kariuomenė išvijo iš šalies lietuvius ir jų daug nužudė ties Chodynciais.

Lietuvių žygių į rytus kovų laukas buvo ant Dauguvos linijos. Lietuvių žygiai šiuo keliu darė daug žalos tiek Rygai, tiek ir pačiam Polockui.

Turėdami saugią veikimo bazę Polocko žemėje, XII a. pabaigoje lietuviai kelis kartus nusiaubė Pskovo teritoriją prie Velikajos upės ir Naugardo teritoriją palei Lovatę. Kartais jie pasiekdavo ir Ilmenio ežerą. Kai kada lietuvių žygiai siekdavo toli į rytus už Lovatės. Lietuviai apiplėsdavo prekybos kelius einančius nuo Naugardo iki Volgos, atseit: kelią nuo Selegerio ežero iki Polos upės, ir kelią nuo Msto iki Tverco. Lietuviai taip pat žygiuodavo ir palei Dauguvą, pietuosna, iki Dniepro augštupio (iki Smalensko).

Pripetė buvo kitas vandenkelis, pagal kurį lietuviai žygiuodavo. Tik tas kraštas buvo vargingesnis už Dauguvos, Lovatės ir Dniepro sritis. Dėl balų ir pelkių ten buvo maža gyventojų. Prekybininkai retai tenai nukeliaudavo. Lietuvių žygiai eidavo į rytus ir į pietus. Būta dar trečio žygių maršruto, kuris ėjo į severiečių kilties kraštą (Černigovą). Lietuviai žygiuodavo palei Bereziną iki Dniepro, toliau Pripetės ir Bugo krantais į Valuinės Vladimira, Chelmą, Belzą ir kitur. Tie kraštai buvo turtingesni ir derlingesni. Per juos ėjo Kievo vieškeliai.

XIII a. pradžios rusinų metraščiai yra pilni žinių, kaip lietuviai ir rusinai vieni kitus puldinėjo. 1205 m. lietuviai su jotvingais sumušė rusinus ties Tursku, Raudonojoje Rusioje. 1210 m. Naugardo kunigaikštis Vladimiras puolė Lietuvą. Sekančiais metais gudai užpuolė Lietuvą. 1213 m. tas pats Vladimiras išvijo lietuvius užėmusius Toropečą (Pskovo krašte). 1216 m. Smalensko kunigaikštis Mstislavas Dovydaitis, susidėjęs su Ryga, puolė Polocką, kuriam į pagalbą atėjo lietuviai. 1220 m. žiemą lietuviai puolė Černigovo Mstislavą. 1224 m. polockiečiai ir lietuviai „padarė daug žalos Naugardo žemei“. 1226 m. vasario-kovo mėn. lietuviai apiplėšė Toržoko, Toropeco ir Smalensko sritis. Tais pat metais Pskovas puolė Naugardą su lietuvių raitelių pagalba (s pogoni litovskiju). 1228 m. jotvingai nuteriojo Brastą ir net lenkų sritis. 1229 m. Pinsko Vladimiras ir Valuinės Danielius bei Vasilka suruošė didelį žygį į Lietuvą. 1229-30 m. žiemą lietuviai puolė naugardiečių pilis Ljubie, Morevą ir Selegerį. 1234 m. lietuviai sumušė Naugardo Jaroslavą ties Toržoku ir Dabrovna. 1238-39 m. Pskovo Rotislavas kovojo su lietuviais. 1239 m. rugsėjo 29 d. lietuviai davė smūgį pskovėnams ties Kamore.

Lietuvių puldinėjimus vykdė karinių draugininkų būriai. Tuos būrius sudarydavo vado, stambaus žemvaldžio, kariniai tarnai ir jaunuoliai pilėnai. Lietuvių liaudies dainos nevedusį jaunikaitį—bernelį vaizduoja kaip karį, turintį žirgą, balną, kiauininę kepurę ir kalaviją. Joti į karą buvo kiekvieno jaunuolio pareigos ir garbės reikalas. Iš karo jis parnešdavo dovanų — šilko,

sidabro, arba kieto plieno. Į karą jis vykdavo su savo žirgu, sava apranga ir ginklais.

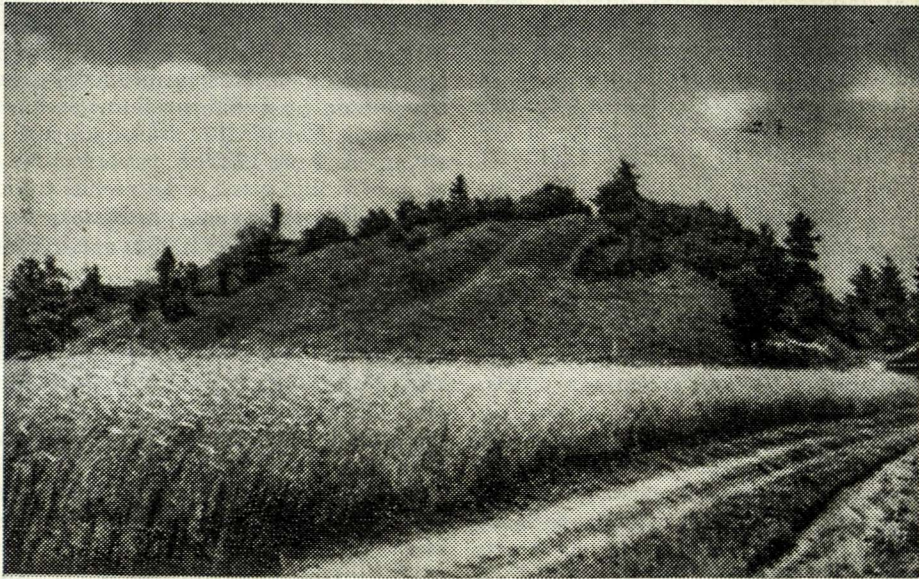
Žinoma, metraščiai perdėdavo savo ir priešo kariuomenių dydį, pralaimėjimų ar pergalių reikšmę. Pavyzdžiui, rašoma, jog lietuvių kariuomenė, kuri 1225 m. įsiveržė į Naugardo kraštą, buvo tokia gausi, esą „niekas tokios kariaunos nėra matęs nuo svieto pradžios.“

Kas vadovavo tiems agresyviems lietuvių žygiams į slavų kraštus? Nelengva atsakyti į tą klausimą. Tik nuo XIII a. turime patikimesnių žinių apie atskirus kunigaikščius. Rodos, kad ne visi kunigaikščiai turėjo lygios įtakos ir galios. Bet, be abejo, rytų Lietuvoje, Kernavės apylinkėse atsirado galinga karių šeima, kuri sudarė pagrindą lietuvių politiniam apsvienijimui Mindaugo laikais. Lyg per miglą lenkų istorikas Strijkovskis, remdamasis jau žuvusiais šaltiniais, mini pusiaulegindinį kunigaikštį Skirmantą, kuris buvo Mindaugo senolis.

Pusiaulegendarinis valdovas buvo ir Skirmanto sūnus Algimantas. Jisai buvo pirmasis žymusis augštaičių karžygis. Deja, apie jį beveik nieko nežinome. Būdamas rytų srities valdovu, Algimantas turėjo gintis nuo rusinų puolimų. Kitaip sakant, lietuvių valstybei pirmasis pavojus kilo iš rytų slavų kunigaikščių, o ne iš kryžiuočių. Algimantas gudriai išnaudojo rusinų valdovų kivirčius. 1159 m. pas jį atbėgo Polocko Volodaras. 1162 m. nakties metu, Algimantas ir Volodaras užklupo Volodaro priešą Rogvoldą ir išpjovė pastarojo palydą. Tais pat metais Algimantas sumušė Kievo karvedį Iziaslavą Vasilkaitį ties Gorodecu. Algimantui vadovaujant, lietuviai užėmė Dysnos augštupį, kuris atidarė kelią žygiams į Polocko kraštą. Jo žygiai į Rusiją buvo grynai grobiamojo pobūdžio. Slavai kaimynai buvo persilpni veiksmingai priešintis Algimantui. Jie būdavo priversti praleisti jo pulkus per savo kraštus. Jie net turėdavo jam talkinti. Algimantas nužygiuodavo palei Dauguvą, Lovatę iki Volgos augštupio, kur jį viliojo Naugardo prekybinių kelių grobis. Vieno tokio žygio metu, Algimantas žuvo, „naikindamas Smalensko ir Naugardo žemes su 7,000 kariuomenės“. Faktas, kad Algimantas galėjo vadovauti 7,000 kariuomenei, liudija, jog jo valdžia buvo galinga.

Jo sūnus buvo Ringaudas (dar rašomas Rimgaudu). Istorikas Motiejus Strijkovskis Ringaudą vadina pirmuoju didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu („Velikij kniaz Ryngold“). Sunku tiksliai nustatyti, kada Ringaudas valdė. Greičiausiai Ringaudas Algimantaitis apjungė ir valdė didelę dalį Lietuvos nuo 1176 m. Jo sostinė „Voruta“ buvo Kernavė, Rytų Augštaitijos širdyje, o jo kunigaikštija buvo sukurta kariniais pagrindais. Ringaudas buvo sumanus karvedys. Prieš jį yra

Vienas iš Lietuvos būdingų piliakalnių Kalniškių apylinkėje

stoję rusinų kunigaikščiai: Kievo Sviatoslavas Vsevolodaitis (1177-1194 m.), Vladimiro Levas ir Drucko Dimitras. 1183-84 m. pskoviečiai kovojo su juo, bet jis jiems padarė "daug žalos". Kievo Riurikas Riurikaitis pradėjo žygi prieš Ringaudą 1190 m., bet, dėl žiemos šalčių lietuvių krašto nepasiekęs, grįžo namo. 1193 m. šis rusinų kunigaikštis vėl ketino žygiuoti prieš lietuvius, bet jį sulaukė polovcų grėsmė iš rytų.

Ringaudas gerokai atsikirsdavo rusinams. Jam žygiuose talkininkaudavo ir kiti rytų augštaičių valdovai, kaip pvz., Ruškių šeima. Galimas dalykas, kad jo iniciatyva buvo sudaryta lietuvių kunigaikščių federacija, kurios tikslas buvo apsiginti nuo kaimynų puolimų ir tuo metu organizuoti bendrus žygius į gudų sritis. Ringaudas susitarė su Polocku žygiuoti prieš Polocko priešą Didįjį Naugardą. 1198 ties Lukais lietuvių-polockiečių kariaunos sudavė skaudų smūgį naugardiečiams. To pasėkoje Naugardo vėcė nuteisė karvedį—kunigaikštį Iziaslavlį už apsileidimą ir prastą vadovavimą. Užsitikrinęs sau prekybos kelią Dauguvos sritimi Ringaudas, kartu su Polocko kariais, nužygiavo į Lovatės slėnį. 1200 m. žiemą jie sumušė naugardiečius ant Lovatės krantų.

Polocko, Gercikos ir Kuoknesės gudai kunigaikščiai žiūrėjo į Ringaudą ir kitus lietuvius kunigaikščius, kaip į sąjungininkus prieš bendrus priešus, ypač prieš naujai įsikūrusius kalavijuočius. Ringaudo amžininkas Dangirutis buvo vienas iš galingiausių lietuvių kunigaikščių, pasižymėjęs latvių, estų ir rusinų gyvenamųjų kraštų puldinėjimais. Jo duktė ištekėjo už Gercikos

(arba Jersikos) kunigaikščio Visvaldžio 1209 metais. Tomis vedybomis Visvaldis buvo apsaugojęs savo kunigaikštiją nuo lietuvių karo žygių, bet tuo pat metu pasidarė visiškai jų priklausomas. 1213 m. Dangirutis buvo nuvykęs į Didįjį Naugardą pas kunigaikštį Mstislavą ir su juo sudarė draugingumo sutartį. Grįždamas Lietuvon iš Naugardo, Dangirutis pakeliui buvo vokiečių kalavijuočių užpultas ir paimtas nelaisvėn. Nuvežtas į ordino Kėsio pilį, jis buvo ten laikomas surinktas. Vokiečiai norėjo iš lietuvių bajorų didelės išpirkimo sumos, bet kai jo aplankyti atvykę bichuliai vokiečių reikalaujamos sumos neatsivežė, Dangirutis nusižudė. Jo žentas Visvaldis pasidavė kalavijuočių įtakai.

Po Ringaudo mirties, jo sūnūs Dausprungas ir Mindaugas buvo palikę dar jauni. Todėl Lietuvoje didesnės persvaros buvo įsigijęs Živinbuntas (Živinbudas), kuris tęsė Ringaudo krašto apjungimo darbą ir žygiuodavo į Rusinus. Apie Živinbudą žinome tik, kad jis buvo vyriausias Lietuvos kunigaikštis, kuris pasirašė 1219 m. sutartį su Valuine. 1219 m. sutartis leidžia mums įžvelgti į Lietuvos vidaus padėtį tais laikais. Kadangi visas lietuvių jėgas reikėjo sutelkti prieš Livonijos vokiečius, pradėjusius pulti iš šiaurės ir iš rytų, tai, norint apsisaugoti iš pietų pusės, Živinbudas ir sritiniai Lietuvos valdovai padarė taiką su Valuine. 1219 metų sutartis buvo pirmasis diplomatinis aktas, kurį pasirašė apsijungianti Lietuva su kaimynine kunigaikštyste. Pastebėtina, kad Lietuvai atstovavo 21 kunigaikštis, bet kad jie priklausė iš viso tik 5 giminėm. Taigi jau tada visa Lietuva buvo valdoma tik 5 kunigaikščių

NELAISVĖ IR VĖL — LAISVĖ

(Kareivio atsiminimai)

EDMUNDAS BAZĖNAS

Nepersenai mačiau filmą, kurio vardas — „25th Hour“. Negalėjau suprasti, kodėl jis taip pavadintas, bet tas, pagaliau, ir nesvarbu. Kažkaip, nejučiomis, kilo mintis, kad mano gyvenimas II Pasaulinio karo metu buvo gerokai panašus į vyriausiojo filmo veikėjo gyvenimą. Filme yra vaizduojamas gyvenimas vienoje iš Balkanų valstybių, prasidėjus II Pasauliniam karui. Pagrindinis veikėjas — paprastas ūkininkas, kuris, visokiausių karo aplinkybių blaškomas, išstisus penkis metus praleido karo sukuryje, įtrauktas nejučiomis. Areštas be priežasties, koncentracijos stovykla ir iš jos pabėgimas, netikėtas įsijungimas į vokiečių armiją, nelaisvė karui užsibaigus, karo nusikaltėlių teismas ir vėl laisvė, bausmę atlikus.

Nenagrinėdamas kažkokių ypatingų problemų, noriu duoti „Kario“ skaitytojams progą pasidalinti, bent mintimis, su mano išgyvenimais. Nemanau, kad Vakarų pusrutulyje kur nors besirastų dar bent vienas lietuvis, kuris praeito karo metu yra buvęs rusų nelaisvėje. Šiandien, sėdint prie spalvotos televizijos, šil-

tam salione, visi tie prieš dvidešimt su viršum metų patirti išgyvenimai kai kada neatrodo toki jau baisūs. Laikas išdildo žaizdas.

Mano karinė karjera prasidėjo 3-čiame artilerijos pulke. Pulko 3-čioji grupė, į kurią aš patekau, stovėjo Marijampolėje. Mano prisiminimuose nebus daug datų ir vietovardžių, kadangi sunkokai juos atsimenu. Gal būt, kai žmogus fiziškai visiškai sunyksta, tai net ir atmintis sušlubuoja. Grupės vadas buvo mjr. Sidzikauskas, baterijos vadas — kpt. Lesevičius. Apmokymą atlikau ryšininku — telefonistu. Po apmokymo buvau paskirtas į Ūkio komandą. Dar prieš pradėdamas karinę tarnybą, aš jau savarakiškai dirbau račiaus darbą, todėl ir čia savo amatai pritaikiau. Baigus tarnybą, mano daryti ratai dar ilgai bildėjo Marijampolės gatvėmis ir Suvalkijos keliais. Baigiau tarnybą 1938 m. pavasarį, ir grįžau prie savo senojo račiaus darbo. Nors, kaip meistras, buvau dar tikrai jaunas, tačiau, jau turėjau du savo pagalbininkus — „gizelius“.

Atėjo 1939 metai. Jie Lietuvai buvo lem-

šeimų. Tuomet ir jotvingai ir žemaičiai veikė išvien su aukštaičių valdovais.

Kunigaikščių—valdovų skaičius labai greitai pradėjo mažėti. Ypač Ringaudaičiai norėjo atstatyti tėvo buvusią galingą valdžią. Talkinant svainiams Žemaičių kunigaikščiams, Dausprungas pašalino Živinbudą. Tačiau, niekur negalima užtikti datos, kada Dausprungas perėmė valdžią nuo Živinbudo, ir kokių būdu pastarasis buvo pašalintas.

Dausprungas taip pat turėjo pastovių interesų Rusios pietuose. Žymiai vėliau, po 1219 m. sutarties su Valuine, jis susigiminiavo su Haličo kunigaikščiu. Jo dukterė ištekėjo už Danieliaus, Romano sūnaus. Tas ryšis vėliau suvaidino svarbų vaidmenį Mindaugo valdymo laikotarpyje.

Galima sutapatinti Lietuvos galybės iškilimą ir to pasėkoje lietuvių žygių į rusinus dažnėjimą, su Didžiojo Kunigaikščio išgalėjimu Lietuvoje. Iki Mindaugo viešpatavimo metų lietuviai buvo suruošę 42 žygius prieš kaimynus. Pagaliau, 1236 metais Lietuva jau buvo pasiruošusi pereiti į konsolidacijos ir ekspansijos etapą.

(*Bus daugiau*)

BIBLIOGRAFIJA

1. James A. Brundage, The Chronicle of Henry of Livonia (Madison, Wis. 1961).
2. Samuel H. Cross, "Primitive Civilization of the Eastern Slavs", American Slavic and East European Review, Vol. 5, Nr. 12/13 (1946).
3. Michailo Gruševskij, Istorija Ukraini (Kiev, 1912).
4. V. O. Kliučevskij, Sočinenija, 1-3 t.t. (Moskva, 1956-1957).
5. Henryk Łowmianski, Studia nad początkami społeczeństwa i państwa litewskiego, II (Varšuva, 1932).
6. Vladimir Nabokov, red., The Song of Igor's Campaign (Niujorkas, 1960).
7. Henryk Paszkiewicz, Regesta Lithuanæ I (Varšuva, 1930).
8. Henryk Paszkiewicz, The Origin of Russia (Londonas, 1954).
9. V. T. Pašuto, "O vozničkovnenii litovskogo gosudarstva", Izvestija Akademii Nauk SSR, t. 1X (Moskva, 1952).
10. Polnoe sobranie russkich letopisei (Lavrentskaja letopis, Ipatevskaja letopis, Novgorodskaja 1, 2, 3 letopis), 1-3 t.t.
11. George Vernadsky, Ancient Russia, New Haven, 1943).
12. George Vernadsky, Kievan Rus' (New Haven, 1948).
13. Warren B. Walsh, Readings in Russian History (Syacuse, 1959).
14. Melvin C. Wren, The Course of Russian History (New York, 1958).
15. J. Žiugžda, Lietuvos TSR Istorija, I tomas (Vilnius, 1957).

tingi. Lietuva, būdama tarp Rytų ir Vakarų milžinų, suklypo jų grasinama. Prasidėjus vokiečių - lenkų karui, buvau mobilizuotas. Atsidūriau toje pačioje 3-čioje artilerijos pulko 3-čioje grupėje, bet jau Prienuose.

Po dienos visa grupė iškeliavo Vilniaus kryptimi. Atlikus numatytą uždavinį, grupė grįžo atgal. Kaip paaiškėjo, didesnio masto mobilizacija nebuvo reikalinga ir dauguma pašauktųjų buvo vėl paleidžiami. Mane paliko dar tris mėnesius tarnyboje ir užskaitė atlikus karinio apmokymo pakartojimą. Netrukus, iš Prienų teko keltis į Kauną, kadangi Prienų kareivinės buvo perduodamos atvykstančiai rusų įgulai.

Po trijų mėnesių vėl grįžau į namus. 1940 m. bolševikų armijai užėmus Lietuvą, tuoj po liaudies seimo rinkimų, valsčiaus viršaitis man pranešė, kad mano dirbtuvė nacionalizuojama ir jos vadovavimui skiriamas komisaras. Taip ir įvyko. Komisarų buvo paskirtas žinomas apylinkės valkata Antanas Juodaitis. Tiesa, nepaminėjau, kad mano dirbtuvė buvo Naujosios Ūtos bažnytkaimyje, Gudelių valsčiuje, Marijampolės apskrityje. Gerokas sandėlys medžiagos ir visi įrankiai buvo nusavinti. Man buvo pranešta, kad aš toliau dirbsiu už nustatytą atlyginimą, kaip darbininkas. Visi mano planai sugriuvo. Per savo triušą, vos tik pradėjęs žengti į geresnį gyvenimą, komunistinės proletarijatos diktatūros buvau biauariai apiplėštas. Žinoma, aš turėjau būti užskaitytas buože, kadangi buvau vienintelis savininkas bažnytkaimyje 500 litų vertės "Blaupunkt" radijo aparato. Negalėjau pakelti to niekšiško pasityčiojimo, kad mane matytų dirbant paprastu darbininku mano nuosavoje dirbtuvėje. Pataręs savo buvusiams darbininkams keliauti savais keliais, išvažiavau darbo jieškoti į Alytų. Vargais negalais radęs kompartijos būstinėje vieną pažįstamą iš kariuomenės laikų, jo rekomenduotas, gavau darbą prie rusų kareivinių statybos. Atrodo, kad ir prie šio darbo rusai bijojo sabotazo, kadangi darbininkų patikimumas buvo kruopščiai tiriamas.

Išdirbęs ten apie porą mėnesių, perėjau dirbti į kelių rajoną. Čia dirbau šiūpėles sniegui kasti ir tvorą sniegą prie kelių sulaukyti. Tuo metu jau pilnai buvo tvarkomas repatriacijos Vokietijon klausimas. Evangelikų religija ir daviniai, kad mano protėvis yra atkeliavęs kaž kur iš Prūsijos, repatriacinės komisijos buvo užskaityta pakankamu pagrindu, kad galėčiau repatriuoti. Visi repatriacijai pasiruošti reikalai nesudarė didelių sunkumų.

1940 m. spalio mėnesį sudėtinė vokiečių ir rusų komisija, iškvietusi mane, įkainavo mano buvusią dirbtuvę. 1941 metais vasario mėnesį,

su ryšulėliu rankoje, iškeliavau į "Vaterlandą". Pirmoji apsigyvenimo vieta buvo dar Lenkijos teritorijoje. Vietovės pavadinimas skamba lyg Lucha Vala. Ten pabuvus apie šešias savaites, išvežė į Goldbergą, Pomeranijoje. Ten teko trumpą laiką dirbti viename kaime savo specialybėje. Atlyginimas buvo mažas, gal tik už maistą buvo uždirbama.

Netrukus buvau pašauktas atgal į stovyklą, kur atvyko kariuomenės šaukimo komisija. Ši komisija priėmė į kariuomenę tik jau bet kurioje kariuomenėje tarnavusius vyrus. Iš mūsų stovyklos buvo priimta 11 žmonių. Apmokymui buvome pasiūti į Čekoslovakijos miestą Brno. Turiu priminti, kad repatrijuodamas Vokietijon vokiečių kalbos nemokėjau visiškai. Pilnai suprantama, kad per keleta mėnesių aš vos tik kiek grabaliojau vokiškai ir man bet kur pritapti buvo tikrai sunku. Aš jau buvau 25 metų amžiaus ir su pilnu Lietuvos kariuomenės kareivio apmokymu, todėl nesijaučiau, kad jie čia kažką daugiau iš manęs padarys. Tiesa, normalaus apmokymo metu kažko naujo man ir nebuvo parodyta, bet stengiantis kareivius užgrūdinti fiziškai, įvairios kolektyvinės bausmės, neva tai nusižengus drausmei, buvo, mano manymu, tikrai žiaurios. Kaip taisyklė, mes turėdavome miegoti be baltinių. Nakties metu, budintis puskarininkis patikrinęs kojų švarą ir radęs kurio nors kojas nenuplautas, prikeldavo visą kuopą drausmės užsiėmimams. Toks nakties žygis dažniausiai susidėdavo iš vaikymo laukuose bent keliasdešimt kartų griūvant ant žemės ir vėl keliantis. Laukas būdavo parenkamas kur daugiau šlapio molio. Toks drausmės žygis būdavo atliekamas visiems esant visiškai nuogiems. Po tokio žygio visi būdavo nuvaromi į prausyklą po šalto vandens švirksštais. Čia vėl buvo būtinas reikalas labai greitai ir gerai nusiplauti, nes kitaip, vėl grėsė grįžimas atgal į purviną lauką. Po tokių "pramogų" tekdavo dažnai matyti kareivių ir su ašaromis akyse. Iš tokių lauko pratimų žygis atgal į kareivines visuomet, aišku, būdavo atliekamas su daina.

Apmokymas tęsėsi 6 savaites. Iš čia buvome išsiūti į Varšuvą, kur buvau paskirtas į kavalerijos dalinį. Pusę dienos atlikdavome pėsčiųjų pratimus, o kitą pusę su arkliais.

Manau, kad šiandien gal nėra labai svarbu tikslus laiko ir vietovių nurodinėjimas, todėl aš ir nemėginsiu savo sušlubavusią atmintį varginti smulkmenomis. Bijau, kad koks kruopštesnis "Kario" skaitytojas nepradėtų vesti kvotą, betyrinėdamas mano staigius fronto pakeitimus. Nenoriu prisivirti košės, kad kartais koks nors kritikas neturėtų malonumo pagauti mane suklydusį įvykių raidoje. Gal dar galėčiau šiaip

taip skirstyti savo penkių metų tarnybos laiką pusmečiais, bet tikrai ne mėnesiais ar savaitėmis. Jeigu man pasitaikys proga dalyvauti III Pasauliniame kare, tai tikrai mėginsiu vesti šio-ki toki dieneraštį.

Po dviejų mėnesių buvau pasiūstas į rusų frontą. Pradžioje teko būti prie Vitebsko ir Smolensko, o 1941-1942 metų žiemą ilgesnį laiką — ties Charkovu. Arčiausiai nuo Maskvos buvau atsidūręs apie 80 kilometrų. 1941-1942 metų žiema buvo labai šalta. Jeigu kas turėdavo progos tai iš vietinių gyventojų atimdavo, radęs, koki šiltesnį rūbą, kadangi šiltų rūbų vokiečių kariuomenė savo sandėliuose neturėjo. Pirmieji šiltų rūbų transportai pasirodė tik balandžio mėnesį. Tą žiemą vokiečių kariuomenė turėjo daugiau nuostolių sušalusiais, kaip kad sužeistais. Iš to laikotarpio papasakosiu vieną įdomesnę nuotyki. Vieną naktį, mūsų šešių kareivių grupė važiuovome pakeisti lauko sargybos, kuri buvo už maždaug dviejų kilometrų. Važiuovome rogėse su vienu arkliu. Absoliučiai nesitikėdami jokio pavojaus, nebuvome pasirodę veikti turimais ginklais. Staiga, lyg iš po žemių, pasirodė grupė rusų ir suriko kelti rankas augš-tytyn. Šauti nebuvo kada, kadangi buvau su kumštinėmis pirštinėmis, bet kaž kokio instinkto vedamas, smogiau pirmyn su šautuvo buože ir griebiau rusą į glėbį. Jo paleistas šūvis mane apsvaigino. Buvo pataikyta virš kaktos į galvos viršų. Visas mano viršugalvis buvo pilnas parako. Ant veido pasipylė kraujas. Sumišimo metu vokiečiai kareiviai spėjo ištrukti. Rusai palaikė mane mirtinai sužeistu ir manė, kad šautuvų buožėmis mane jau pribaiigs. Šauti dar vieną šūvį ir taip mane pribaiigti jiems atrodė bus tik bereikalingas šaudmenų eikvojimas.

Grįžę vokiečiai į kuopos būstinę, pranešė apie rusų užpuolimą ir, aišku, apie mano žuvmą. Kuriam laikui praslinkus aš atgavau sąmonę. Pamačiau prieš save keliu begrižtantį arkli su tuščiomis rogėmis ir mėginau jį sulaikyti, bet jis iš manęs ištrūko. Tačiau, vistik šiaip taip pasiekiau kuopos būstinę. Čia visi tikrai stebėjosi pamatę mane grįžtant. Mūsų grupės viršininkas, kuris tam žygiui vadovavo, be abejo, tikrai nesitikėjo, o vėliau, jau ir nebeonorėjo manęs matyti gyvo. Už palikimą kovos lauke sužeisto "kamerado" jis tikrai gavo gerokai barti. Mano sužeidimas pasirodė tik paviršutiniškas. Nuo tarnybos buvau atleistas 18 dienų. Kaip priedą, prie visko, dar gavau medali už pasižymėjimą.

Per visą karo metą daugiau sužeidimų nepatyrčiau. Pirmąsias savo atostogas gavau 1943 metais. Parvažiavau į savo gimtąsias Plutiškes. Dabar jau kiekvienas žinome, ką reiškia tėvynės

ir tėviškės netekimas, bet tuomet tai žinojo tik kaikurie. Jų tarpe buvau ir aš. Iš atostogų vėl grįžau į frontą Ukrainoje, kuris buvo jau gerokai atstumtas. Iš ten traukėmės link Rumunijos, Vengrijos, Jugoslavijos. Į Jugoslaviją mūsų dalinys buvo pasiūstas kovai su partizanais.

1944 m. pradžioje aš vėl gavau atostogų, bet dėl pavojaus keliauti, išsisas tris savaites negalėjau išvažiuoti. Dar tais pačiais metais Jugoslavija buvo palikta Dievo valiai, kadangi būtų reikėję per daug jėgų sutraukti, kad laimėjus partizaninį karą. Vokiečių jėgų jau mažai tebuvo ir, be to, jų reikėjo svarbesnėse vietose. Mano, kaip kareivio, strategija buvo labai paprasta. Didžiausias mano viršininkas buvo skyrininkas. Visi mano strateginiai sprendimai vykdavo karo lauke, kiek savo akimis galėjau aprėpti. Vykau ten, kur būdavo įsakyta. Iš Jugoslavijos patekome į Čekoslovakiją. Po kurio laiko, dėl kurių tai priežasčių, iš čia pasitraukėme be kovos. Reikia manyti, kad tai buvo vienas iš tais laikais populiarių fronto trumpinimų. Kaip man šiandien atrodo, lyg ir gaunasi vaizdas, kad kavalerijos daliniai tuo metu buvo lyg ir bereikalingas balastas. Kur nors Rusijoje ar vėliau kovose prieš partizanus Jugoslavijoje, kavalerijos daliniai dažnai buvo tikrai vietos sąlygose naudingi, bet ne tokiam tirstai apgyventame ir kalnuotame krašte, kaip pav. Austrija. Prieš pat karo pabaigą buvome panaudoti stabdomose kautynėse prieš rusus. Tai buvo mūsų gulbės giesmė. Karo pabaiga mane užtiko Austrijos miesto Linzo rajone. Mes jau žinojome, kad viskas eina prie galo. Norėjome tik, koku nors būdu, atsipalaiduoti nuo rusų ir patekti į amerikiečių nelaisvę. Pilnai suprantama, kad niekas net spėti nespėjo, kokia ateitis jo laukia.

Tame rajone buvo apie 35,000 išblaškytos vokiečių armijos likučių. Neturėjome jokios nuovokos, kaip turime pasiduoti ir nelaisvę: be ginklų, ar su ginklais. Artėjant prie amerikiečių, vadovaujantis pirmąja nuomone, ginklus daug kas buvo išmėtęs pakelyje. Tačiau, staiga, pasklido gandas, kad amerikiečiai belaisvėn priima tik su ginklais. Atsirado būtinas reikalas ir man vėl koki ginklą įsitaistyti, nes savo šautuvą jau buvau numetęs. Man kažkaip pavyko nutverti "Panzerfaustą", su kuriuo amerikiečiams ir prisistačiau. Būnant Vengrijoje mūsų eskadrono vadas apšvedė vietinę vengrę, kuri dabar, jau pasitraukus mums iš Čekoslovakijos, keliavo kartu su savo vyru. Dvi dienas prieš oficialią karo pabaigą eskadrono vadas man pasakė, kad jis nuo eskadrono jau pasitraukia ir mėgins su žmona, koku nors būdu, pasiekti Vengriją. (Bus daugiau)

LIETUVOS VALSTYBINĖS SIENOS

JONAS VASYS

(pabaiga)

Iki šiol mūsų pagrindas nepriklausomai Lietuvai atstatyti buvo tas, kad esame gyvybinga, dinamiška, pažangi, laisvę mylinti tauta, su senomis savomis valstybinėmis tradicijomis. Taigi, todėl mes turime būti nepriklausomi, taip kaip per šimtmečius esame buvę. Visa tas yra tiesa, bet kam gi tas rūpi. Juk vien tik teisė, dar neduoda laimėjimo. Būdami vieni, šiomis sąlygomis, nepriklausomybės išsikovoti negalime.

Lietuvos nepriklausomybės atstatymo reikalą mums reikia pastatyti taip, kad jis būtų patrauklus ir mūsų stipriesiems draugams, kaip J. A. Valstybėms, o be to, būtų naudingas mūsų kaimynams, šiaurės Europos valstybėms. Tas gi galima tik jei Lietuva virstų tranzito valstybe. Tada lieka šią gražią ir patrauklią idėją tinkamai pristatyti mūsų draugams. Tuo reikalu reikėtų išleisti keletą gerai motyvuotų ir pagrįstų veikalų ir juos tinkamai paskleisti.

Kokiomis sąlygomis Lietuvos nepriklausomybės atstatymas būtų galimas? Turbūt turėtų susidaryti labai nuostabios sąlygos, kad Rusija gera valia baigtų Lietuvos okupaciją. Tam nesimato jokių ženklų, negirdėti jokių pažadų. Jei, tačiau, taip įvyktų, tai tikriausiai reikalas nesibaigtų vien tik Lietuva, o eitų daug toliau, kol visos, taip vadinamos respublikos, atsiskirtų. Rusai tai žino, ir todėl tokio precedento neieš.

Tačiau, karai, nors ir nelaukiami ir neapkenčiami, kyla staiga, nelauktai, nepramatytai, iš pamatų keisdami buvusias valstybių sienas, tautų santykius, pažūras į gyvenimą ir užsistovėjusias, pasenusias idėjas. Argi ne bepročiu būtų apšauktas žmogus, kuris Hitlerio galybės laikais būtų pasakęs, kad Lenkijos sienos pasistūmės į vakarus iki Udruvos ir Neisės, kad Prūsiose neliks vokiečių. O šiandieną tą viską laikome normalia padėtimi.

Nėra abejonės, kad ateinantis karas Europos žemėlapi keis dar daugiau. Tam turime ruoštis ir turėti keletą atsarginių planų. Mažų mažiausia, mes turime savo galvoseną perorientuoti, kad pasikeitimų bus, ir kad tada gali susidaryti istorijoje negirdėtų galimybių. Tada gal Lietuvos atstatymas galės būti visai realus ant visų buvusių baltų ir Lietuvos valstybinių kraštų, bet kada turėtų praeityje. O baltų gyvenamieji plotai, pagal paskutinius mokslinius įrodymus, vakaruose siekė Elbės upę, šiaurėje — Ladogos ežerą, rytuose — Uralo kalnus, pietuose ėjo žemiau Kievo

miesto, Karpatų kalnų pašlaitėmis. Žiūrėk Broniaus Kviklio "Mūsų Lietuvos" III tomą.

Augštesnis mūsų tautos išsilavinimas ir politinis subrendimas leidžia praplėsti valstybės sienas ir visvien ją tinkamai administraciniai ir ekonominiai tvarkyti.

Mūsų tauta visada duodavo natūralų prieauglį. Taip yra ir dabar, kad ir labai sunkiose okupacinėse sąlygose. O tas duoda rimtų vilčių ateičiai. Gyventojų prieauglis 1.3% reiškia gyventojų padvigubėjimą 30-40 metų bėgyje. Tik reikia sąlygų, kad tas prieauglis nebūtų išvežamas iš Lietuvos kitur. Tačiau tokias sąlygas duoda tik nepriklausoma valstybė.

Dabar bandysiu patiekti apytikrą tos minimalios Lietuvos valstybės plotą:

	kv. km.
Dabartinė LTSR	65,000
Priskirta iš dabartinės Gudijos	110,000
Mažoji Lietuva ir Prūsai	25,000
Priskirta iš dabartinės Lenkijos	20,000
Viso	220,000

Tokį plotą dabar turi sovietinė Gudija, iš kurios pusę ploto priskyriau Lietuvai. Jei Gudija kelsis nepriklausoma valstybe, kuo aš labai abejoju, tai jai galima būtų kompensuoti iš Rusijos — Dniepro upės paupyje, panašiai kaip Lenkijai buvo kompensuota iš Vokietijos teritorijos. Iš tiesų, ten ir yra tikroji Gudija, kurios sritis sau prisiskyrė Rusija.

Sudarant sąjungą su Latvija ir Estija, jų plotai būtų:

	kv. km.
Dabartinė sov. Latvija	68,000
Priskirta iš dabartinės sov. Rusijos	22,000
Viso	90,000

Dabartinė sov. Estija	44,000
Priskirta iš sov. Rusijos	16,000
Viso	60,000

Bendras Baltijos valstybių plotas:

Lietuva	220,000 kv. km. — 60%
Latvija	90,000 kv. km. — 24%
Estija	60,000 kv. km. — 16%
Visa Baltija	370,000 kv. km. — 100%

Visas tas plotas būtų truputį didesnis kokį Lenkija turėjo prieš II Pas. karą. Tokiame plote, prie šių dienų technikos, galėtų visapusiškai tarp-

ti bent 37 mil. gyventojų. Tautai natūralų prieauglį turinčiai, tą skaičių pasiekti, yra tik laiko klausimas.

Tokio dydžio tauta ir su labai rafinuotomis genocidinėmis priemonėmis išnaikinti kaimynams nebūtų lengva. Tuo būdu būtų padėtas tvirtas pagrindas tautos ateičiai ilgiems šimtmečiams.

LIETUVOS GYVENTOJAI

Pramatyti atstatomos Lietuvos gyventojus, turėtume aptarti kas yra tauta. Vakarų kraštuose, ypač anglo-saksų valstybėse, žmonės etninėmis grupėmis neskirstomi, pasitenkinama, kad jie yra piliečiai. Tam ryškiais pavyzdžiais gali eiti: Amerika, Anglija, Švedija, kur žmogus, priėmęs pilietybę, yra atatinkamai, laikomas amerikiečiu, anglu ar švedu.

Mūsų kaimynai rusai, lenkai ir vokiečiai tautybę supranta kitaip. Jiems valstybė turi būti vienatautė, kitų tautų gyventojai turi būti išnaikinti, neatsisakant nei genocidinių priemonių, arba nutautinti prievarta. Tam jie vartoja ekonominę spaudą, spaudos draudimą, organizacijų varžymą ir visišką jų panaikinimą, mokyklų uždarymą, kalėjimus, koncentracijos stovyklas ir kita. Reikia pasakyti, kad ir religija jiems tėra tik įrankis nacionalistiniams tikslams siekti.

Neturėdami elementarinių laisvių, žmonės tuose kraštuose laimės neturėjo; o Rusijoje ir Lenkijoje ekonominis skurdas buvo tų valstybių neatskiriama dalis.

Sekant Lietuvos valstybės tradicijas nuo pačių seniausiųjų laikų, mūsų pažiūra į gyventojus buvo gana artima šių dienų vakarietiškajai: niekas gyventojų neskirstė nei religiniu, nei tautybės atžvilgiu. Žmonės džiaugėsi laisve, ją augštai vertino ir gynė ją nuo priešų: gudas ir lenkas kariavo šalia lietuvio, gindamas Lietuvos laisvę.

Mano nubrėztose Lietuvos valstybinėse sienose niekur neišeinama iš baltų gyventos erdvės ir Lietuvos valstybei per šimtmečius priklausiusių kraštų. Tik Prūsų dalis ir Mažoji Lietuva per keletą šimtmečių neįėjo į Lietuvos valstybę, tačiau visiems aišku, kad ten yra Lietuva.

Žinant mūsų kaimynų genocidinius metodus, suprantama, kad dalis gyventojų tame plote lietuviškai jau nebekalba. Iš jų yra labai išskirtini, kurie save vadina "tuteišiais". Jie yra tie patys lietuviai, tik norėdami išvengti išžudymo, prisidėję slaviską žargoną, dažnai dar su lietuvišku akcentu ir daugybe lietuviškų žodžių. Toliau eina sulenkinti lietuviai ir gudai katalikai. Sulenkintieji lietuviai yra ilgos unijos su Lenkija palikimas. Tokių mes turėjome net ir nepriklausomoje Lietuvoje, ypač srityje pagal Nevėžio upę. Tačiau netruko nei 20 metų, kai jie jau nei kiek nebesiskyrė nuo kitų lietuvių. Katalikai gudai

yra caristinės Rusijos okupacinis palikimas. Ypač daug tokių atsirado spaudos draudimo metu, kai lietuviškoji spauda iš Tilžės skleidžiama, nebegalėjo jų pasiekti.

Klaidinga, tačiau, būtų manyti, kad vakarieniai gudai pravoslavai nėra lietuviškos kilmės. Jau anksčiau minėtoje, prieš 100 metų trijų rusų mokslininkų sudarytoje statistikoje, pažymėta, kad į pietus nuo Nemuno, kur buvo surasta 60-70% lietuvių, arba jotvingių, daugelis jų buvo pravoslava.

Dabartinės okupacijos metu į rytinę Lietuvą, kuri dabar yra priskirta sovietinei Gudijai, rusai privežė daug tikrųjų rusų, ukrainiečių ir kitokių plačiosios Rusijos gyventojų. Tas pat įvyko ir Mažojoje Lietuvoje. Humanistikumo sumetimais tiems gyventojams turėtų būti sudarytos sąlygos grįžti namo.

Taigi, labai apytikriai, Lietuvos gyventojų statistika atrodytų taip:

1959 m. rusų patiektoje statistikoje Lietuvoje buvo lietuvių	2,280,000
Devynių metų 1.3% prieauglis	320,000
Numatyta sugrįš iš Rusijos	150,000
Lietuviai paleisti iš Sibiro, negavę rusų leidimo apsigyventi Lietuvoje, todėl įsikūrę Vilniaus krašte (dabar Gudijoje), Latvijoje ir Mažojoje Lietuvoje	100,000
Lietuviai lenkų tautybės priedangoje išvykę į Lenkiją, kurie grįžtų į nepriklausomą Lietuvą	100,000
Lietuviai, kurie, numatoma, grįžtų iš Vakarų	50,000
Viso	3,000,000

Dabar gyvenantieji Lietuvoje, užsirašę lenkais, gudais, vokiečiais ar rusais, tačiau, Lietuvai atgavus laisvę, užsirašytų lietuviškai	300,000
Suvalkų, Seinų, Augustavo, Balstogės, Gardino, Lydos, Ašmenos, Valažino, Svyrių, Breslaujos, Naugarduko ir kt. sričių gyventojai, kurie dabar tesivadina tuteišiais, tačiau užsirašytų lietuviškai, nors gal ir nebekalba lietuviškai	700,000

Viso lietuvių	4,000,000
Gyventojai naujai priskirtų sričių, kurie pradžioje užsirašytų lenkais, gudais ar tuteišiais, tačiau, po 25 metų taptų lietuviškai	1,000,000
Viso lietuvių po 25 metų	5,000,000
Priimtina svetimtaučių mažuma	1,000,000
Viso Lietuvos gyventojų	6,000,000

Baltijos gyventojai:

Lietuva	68.0% — 6,000,000
Latvija	20.5% — 1,800,000
Estija	11.5% — 1,000,000
Viso Baltijoje	100.0% — 8,800,000

Gyventojų tankumas 1 kv. km.: Lietuvoje — 27, Latvijoje — 20, Estijoje — 17. Taigi, Lietuvoje gyventojų būtų tankiau kaip J.A.Valstybėse, Latvijoje — kaip J.A.V-se ir Estijoje — truputį rečiau.

Nereikia pamiršti fakto, kad visas Lietuvos turtas dabar priklauso valstybei, tiksliau tariant — komunistų partijai. Atstačius nepriklausomą valstybę, tas nevykęs eksperimentas turės būti panaikintas, turtas turės būti vėl atiduotas valstybės piliečiams, jos gyventojams. Daugybė buvusių įvairių savininkų yra jau mirę, emigravę, kai kurių profesija bus tiek pasikeitusi, kad pav. žemės jie jau gal nebenerės. Reikės rasti naujų savininkų. Tinkamai planuojant galima labai sustiprinti lietuviškąjį elementą atgautose srityse.

Bendrai, į krašto gyventojus reikia žiūrėti daugiau iš vakarietiško taško, būtent, kad žmogus yra didžiausia vertybė; jei su juo elgsiesi žmoniškai, jis, iš savo pusės, valstybei atsilygins savo darbu, lojalumu ir net auka. Valstybės, kurios tą suprato praeityje, šiandieną iš to turi daug naudos. Pav., kad ir JAV., kur "tauta" sudaryta ne tik iš įvairiausių tautybių, bet net iš įvairiausių rasių. Nežiūrint to, J.A.V. šiandieną yra pažėgiausias kraštas pasaulyje. Panašus vaizdas yra Kanadoje, Australijoje, Naujoje Zelandijoje ir kt.

Senajoje Lietuvos valstybėje gyventojai nors ir buvo įvairių tautybių bei religijų, save laikė lietuviais ir buvo lojalūs savo kraštui. Geru pavyzdžiu galėtų eiti kunigaikštis Aleksandras Ostrogiškis, Lietuvos kariuomenės vyriausias vadas, garsaus Oršos mūšio laimėtojas prieš Maskvą. Šių dienų terminu, galėtume jį vadinti ukrainiečiu, o tačiau jis neprarado Lietuvai ištikimybės net Maskvos nelaisvėje būdamas, kur buvo žiauriai kankinamas. Geras pavyzdys yra ir garsioji Sapiegų giminė, kuri buvusi gudiškos kilmės, gal senųjų galindų palikuonys. Tokių šviesių pavyzdžių rastume daugybę.

Netrūko gražių pavyzdžių ir nepriklausomos Lietuvos laikais. Prof. Kolupaila, Songaila, kilę iš istorinės Lietuvos, atvyko Lietuvon nemokėdami lietuviškai, o po kiek laiko kas gi ir drįstų pagalvoti, kad jie nelietuviai. Gudų kariai kovojo frontuose už Lietuvos laisvę, sudarydami atskirus dalinius ir jokie neištikimumo jų tarpe nebuvo pastebėta. Tai kodėl ateityje tas negalėtų pasikartoti?

Bronius Kviklys, "Mūsų Lietuvos" III tome, 672 psl., apie gyventojus į pietus nuo Naugarduko, taip sako: "Suslavintą lietuvių kilmės žmogų dar galima pažinti: nuo kitų jis skiriasi savo išvaizda, kietu bet ramiu būdu, lėtu, teisingu galvoju, dideliu atsargumu, vaišingumu, noru padėti artimui, prisirišimu prie savo gimtosios žemės."

Dabar mes gyvename technikos begalinių laimėjimų laikotarpį. Neabejotinai tie laimėjimai pasieks ir Lietuvą, atnešdami jai dar negirdėtą gerbūvį. Patogios gyvenimo sąlygos, geras susiekimas, televizija, radio, mokyklos, organizacijos, spauda, kariuomenė ir kt. greitai išlygintų buvusius skirtumus ir suburtų žmones į vienybę tautą.

Išeinant į žmones, mūsų šūkis galėtų būti: laisvės visiems žmonėms ir žemės, kas nori ją dirbti. Juk panašus šūkis pašaukė daug savanorių Lietuvos nepriklausomybę atstatant.

Šiuo metu mes turėtume labai gerai išsąmoninti, kad tik Lietuva platesnėse sienose, ne gu 1920 m., gali laiduoti lietuvių tautai išlikimą. Kitaip mūsų kaimynai sunaikins mus anksčiau ar vėliau.

Juk ir mūsų atgimimo didysis dainius Maironis rašė: "O Vilniaus nepamiršk, lietuvi! Čia ne tiktai tavo praeitis, čia tavo ir ateitis. Čia bočiai grūmėsi dėl būvio." Vilnius čia buvo supras-tas ne vien tik kaip miestas, bet kaip ištisas kraštas. Taip, į pietus ir į rytus nuo Vilniaus spręsis lietuvių tautos likimas.

Kai mes tą išsąmoninsime, Lietuvos sienų klausimas atsiders kitokioje šviesoje.

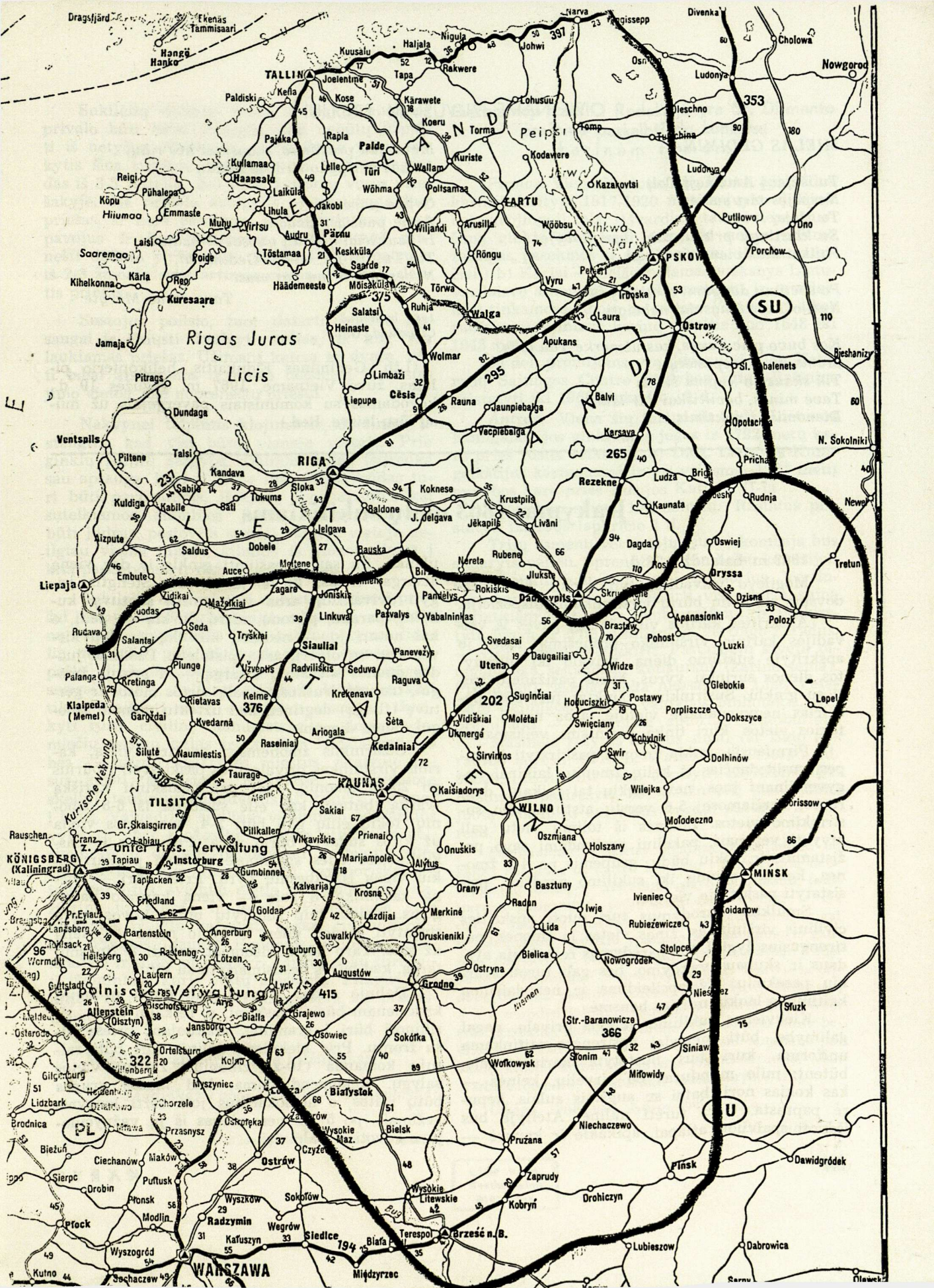
Ilgamečiui Lietuvių Veteranų Sąjungos Montrealio skyriaus pirmininkui

LEONUI ČERNYŠOVUI

tragiškai žuvus, jo artimiesiems ir Montrealio ramovėnams reiškia užuojautą

*Liet. Veteranų Sąjungos RAMOVĖ
Centro Valdyba*

Lietuvos — tranzito valstybės — sienos →

VIETNAME ŽUVUSIAM BROLIUI

MIELAS GEDIMINAI,

*Tu išėjai į Amžinąjį Tolį
Nespėjęs tart sudiev
Tu išėjai ...
Su klastingu priešu, taip ilgai kovojęs
Palikai mus vienus amžinai.*

*Po svetimu dangum, svetimoj šaly
Nutilo Tavo žingsniai nebaigti ...*

*Kas buvo prie Tavęs, kas užmerkė Tau akis?
Mums nieks nepasakys.
Tik skausmo kupina širdis
Tave minės, beviltiškai dar lauks,
Dienomis ir naktimis.*

*Metai jau praslinko, skausmui nér ribų,
Laikas neišgydo širdyje žaizdų ...*

*Grižta pavasaris ...
Žemė puošiasi žiedais,
Ir paukščiai grižta į nuosavus lizdus.
Tik Tu, tik Tu, mielas Gediminai,
Nebesugrižti jau pas mus.*

Tavo sesuo Marytė

*1968 balandis
Cleveland, Ohio*

(Ltn. Gediminas Eidukaitis, helikopterio pilotas, žuvo Vietname, 1967 m. gegužės 19 d., kovodamas su komunistais pavergėjais už mūsų visų laisvę. Red.)

Įsakymas 1863 metų sukilėliams

1863 m. balandžio 23 d.

Mogilevo vaivadijos viršininko L. Zveždovskio sukilėlių būrių viršininkams dispozicija.

Apskrities karinis viršininkas, gavęs iš vaivadijos karinio viršininko pranešimą apie jo apskrityje sukilimo dieną, privalo iki nurodytos dienos surinkti vyrus, kurie pasižadėjo stoti su ginklu. Susirinkimo punktas turi būti paskirtas negyvenamoje vietoje, arba netoli nuo tokios vietos, kuri tinka kariniams veiksams.

Pirmiausia, reikia žmones paskirstyti į grupes, susidedančias iš kelių žmonių, laikinai apgyvendinant juos, neva koku tai reikalu, dvaruose, karčiamose, 5-6 verstų atstume nuo susirinkimo vietos. Žmonės iš tolimų vietų gali atvykti vežimais, pakeliui pasiimdami savo pažįstamus, ir, tokiu būdu, grupėmis po 4-5 žmones, keleta valandų iki sukilimo pradžios, pristatyti paskirtoje vietoje.

Smulkius nurodymus turi duoti apskrities civilinis viršininkas, žinąs vietas ir žmones, pasirengusius žygiui. Šis parėdymas reikalauja atydaus ir skubaus vykdymo, nes gali turėti svarbių pasekmių. Už apsilėidimą ir neapdairumą kaltininką laukia mirties bausmė.

Kiekvienas sukilimo dalyvis privalo, pagal galimybę, būti vienodai apsirengęs atitinkama uniforma, kuri bus nustatyta kariuomenėje, būtent: milo munduras be virvelių, kelnės — kas kokias nori, batai su augštais aulais, kepurė paprasta. Gera turėti milinę. Ateityje bus išduoti spalvuoti atlapai, apikaklė ir kepurė —

ulanka. Su savim pasiimti ginklą ir dar vieną atsargai tiems, kurie jo neturi. Stengtis įsigyti dvivamzdį, arba vienvamzdį šautuvą, kulipkų, parako, pistonų, aštrų durklą — peilį, o kas neturi jo — nedidelį kirvuką su ilgu kirvakočiu, revolverį, arba pistoletą. Pasiimti juodos duonos sausainių atsargą — 4 svarus žmogui, truputį druskos, gabalą virtos mėsos ir gertuvę (fliagą) degtinei, kad užtektų vienam žmogui dviem dienom.

Susirinkus žmonėms į paskirtą vietą, karinis viršininkas privalo juos paskirstyti į būrius po 25-30 žmonių, tuoj pat paaiškinti karišką tvarką, būtent, kad eilė susideda iš 6-8 žmonių, tokių eilių gali būti 3-4; sustatytos viena už kitos sudarys būrio vorą. Pirmosios ir paskutiniosios eilės sparnuose paskirti puskarininkiu vieną iš gabesnių vyrų. Prieš būrį — vieną karininko, o gale — vieną kapralo pareigoms. Keletą taip sudarytų būrių kovos metu sustatyti vienon eilėn, o žygio metu — vieną už kito. Tarp būrių visuomet palikti 8 žingsnių tarpą, kad būrys nesusimaišytų su kitu.

Dalinio vadas lengvai gali duoti uždavinį kiekvienam būriui paskirai, o, reikalui esant, išrikiuoti būrį į grandinę, atakuojant priešą visu frontu. Prie kiekvieno dalinio turi būti raitųjų komanda (10-20 žmonių), žiūrint vietos sąlygų. Rekomenduojama, kad mažos grupės būtų raitos, o nemokančius joti vežti lengvais vežimais, po 5 žmones; vienas iš jų važnyčiuoja, o kovoti privalo visi.

Sukilėlių daliniai dieną ir naktį nuolatos privalo būti labai atsargūs, kad nebūtų užpulti iš netyčių. Atsargumo dėlei žygio metu laikytis šios tvarkos: dalinyje turi būti avangardas iš 3-5 raitelių, 200 - 300 žingsnių voros priešakyje. Jie privalo žvalgytis ar nesislepia kur priešas, ar nėra pasalūnų, ar negresia kur koks pavojus ir ką pastebėjus, privalo tuoj pranešti dalinio viršininkui. Šalia einantis patrulis iš 2-3 žmonių seka artimas vietas, kur gali slėptis priešas.

Sustojus poilsio, tuoj išskirti žmonių apsaugai ir išsiųsti žvalgyti kelius, iš kur yra laukiamas priešas. Užimant kaimą ar dvarą, būti labai atsargiems ir nieko neišleisti iš sustojimo vietos, kad nepraneštų priešui.

Nakvynei talpintis klojimuose, daržinėse ir stengtis, kad visi būtų vienoje vietoje. Prie ginklų palikti sargybą. Dalinio vadas išsirenka sau apsaugą, kuri jį visur lydi. Kovų būdas turi būti partizaninis, išskyrus tuos atvejus, kai sutelkiamos stambios jėgos. Dalinys privalo būti judrus, postoviui sustoti vienoje vietoje neilgiau vienai dienai, kilnotis iš vienos vietos į kitą paskubomis ir dideliais atstumais.

Sukilėlių daliniai turi nuolatos neduoti priešui ramybės. Staigiai pulti silpnesnį, trauktis nuo stambesnių priešų jėgų, kad nepatyrus didelių nuostolių, pulti iš pasalų. Pulti transportus, paštą, diližanus, paimti rusų valdiškus pinigus, susirašinėjimą, naikinti telegrafo laidus, griauti tiltus, naikinti rusų sudarytas atsargas, išvairuoti rusų civilinę administraciją, deginti žemiečių teismų bylas ir t.t. Kur leidžia galimybės — užimti apskrities miestus, įstaigose rusus keisti savaisiais. Kaimuose, miesteliuose skelbti tautinius manifestus ir traukti žmones į kovą. Vaivadijos civilinio viršininko potvarkius vykdyti, ypač mokesčių rinkimą atlikti be delsimo. Savų dalinių papildymui verbuoti piliečius, o ten, kur atsisako eiti savanoriškai — imti rekrūtus, švelniai elgtis su gyventojais, nežiūrint jų kilmės ir luomo. Pranešimus apie veiksmus ir kita ką siųsti apskr. civ. viršininkui. Pinigus, gautus išlaidoms, smulkiai atsiškaiyti ir todėl prie apskr. karinio v-ko turi būti išdininkas, kuris vestų ataskaitą. Pinigus, paimtus iš priešų, įnešti į kasą, apie ką pranešti man.

Mogilevo vaivadijos karo viršininkas

Liudvikas Topor (Kirvis — slapyvardis)

Iš lenkų kalbos vertė A. Grigaitis

Gerbiamoji KARIO Redakcija yra St. Dirmanto prašoma paskelbti du konkursu karinėm temom

Pirmas. Viena šių temų: a) Tautai apsilėidus karinėje srityje 1917-1920 metais įvyko didžioji bei pavojingoji žala. (Išvardinti tautos nepasiruošimą ginklu ginti savo teisę, to nepasiruošimo žalingas pasekmes ir jų priežastis, išvadas ateičiai.) b) Kariai — neišvengiamas veiksnys Lietuvai laisvę atkovoti, valstybę atstatyti ir ją atlaikyti tinkamose ribose su sostine Vilniūm. Laikas ruoštis. c) Vilniaus karinė praeitis nuo 1648 iki 1948 metų.

60 dol. premijoms yra deponuoti Liet. Vėteranų Sąjungos Centro valdybos izde. Rašinius pristatyti iki 1968 lapkričio 10 d.

Antras. Viena šių temų: d) Didž. Lietuvos Kunigaikštijos ginkluotos jėgos ir 1792 metų karo prieš rusus veiksmi. e) Didž. Lietuvos Kunigaikštijos kariuomenė ir jos veiksmi 1794 metų gynybos kare prieš Rusijos Katiušą II-ją

Premijom skirta 100 dolerių. Rašinius pristatyti iki 1969 lapkričio 1 d.

Trijų asmenų vertintojų (jury) komisija bus sudaryta vėliau. Sprendžiamuoju balsu komisijon įeina konkurso iniciatorius—sponsorius. Vertintojų komisija gali: a. paskirti visą skirtą sumą geriausiam (bet kuria tema) rašiniui, b. paskirstyti dviem ar trim rašiniam, c. vertingo neradus, — visai premijos neskirti. Pastaruoju atveju pinigai lieka sekančiam konkursui (karine tema). Premijuoti rašiniai lieka nuosavybei Liet. Vėteranų Sąjungos Centro valdybos bibliotekai. Nepremijuoti — gražinami autoriui. Patobūlinti.

Mašinėle rašytus darbus siųsti (ar šiaip teirautis) adresu: 6616 S. Washenaw Chicago, Ill. 60629, U.S.A. Ant voko užrašyti: KONKURSUI. Rašinio nepasirašyti, bet neužmiršti įdėti užklijuotą vokelį su autoriaus vardu, pavarde ir adresu.

Paaikškinimas: į skirtas premijas reikia žiūrėti ne kaip į honorarą už darbą, bet kaip į kompensatą neišvengiamų išlaidų — literatūrai įsigyti, brėžiniams, fotostatams pasigaminti, pašto išlaidoms padengti... Už darbą, valandas paskaičius, tektų mokėti šimtus o gal ir tūkstančius. Nesitikiu ypatingo susidomėjimo ir gausaus dalyvavimo, bei ypatingai karštų varžybų. Todėl autorių "slaptumas" šiuo atveju didelės svarbos nevaidina. Sutinku padėti ir kitokiu būdu. Pav., temoms c, d ir e nurodyti šaltinius—knygas ir patarti, kur jos čia yra. Kreipkitės nurodytu adresu. Vertindamas būsiu bešališkas ir, kad ir žinosiu, ar tik spėsiu autoriaus pavardę, kitiems komisijos nariams jos neiššifruosiu. Man svarbu sudominti, suaktualinti mūsų karybos sritį.

Čikaga, 1968, vad. Kovos metai.

St. Dirmantas

Redaguoja —
 š. P. Petrušaitis
 1561 Holmes Ave.,
 Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

ALGIRDAS BUDRECKAS

MOTULĖ

*O, motina, girdžiu aš tavo maldą,
 Sapnuoju paliktus tėviškės namus.
 Dažnai prabundu akyse su ašara,
 O širdy daros neramu.*

*Regiu motulės sunkią dalią,
 Žilos, prie vartų paliktos.
 Kasdien mintyse ji vaidenas,
 Kaip sunku man gyvenimo keliaus . . .*

*Ir mirus esi man gyva,
 Atrodai, kokią palikau.
 O tavo meilė ir širdis tyra,
 Liks nepamiršta, mylima.*

*Mama ir tėviškė — motulės mano,
 Širdy rusena amžinai.
 Praradom jas ir esame našlaičiai,
 Plataus pasaulio tremtiniai.*

DAILĖS IR TAUTODAILĖS PARODA

Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo 50-ties metų jubilėjui atžymėti Lietuvos Karaliaus Mindaugo šaulių kuopa nuo š. m. kovo mėn. 30 iki balandžio mėn. 7 dienos surengė didelę Montrealio Lietuvių Dailės ir Tautodailės parodą Montrealyje, Aušros Vartų salėje, kuri praėjo su nepaprastai dideliu pasisekimu.

Parodą aplankė virš 1200 asmenų, o prie jos surengimo prisidėjo 88 asmenys. Joje su savo kūriniais dalyvavo visi Montrealyje besireiškiantieji lietuviai dailininkai. Buvo išstatyta 781 eksponatas. Kai kurie iš jų buvo augštos meninės vertės. Ypač patraukė lankytojų dėmesio susilaukė iš Lietuvos atvežti suvenyrai — relikvijos.

Oficialus parodos atidarymas įvyko kovo mėn. 31 d., sekmadienį, kurį trumpu žodžiu pradėjo š. Ig. Petrauskas, LK Mindaugo šaulių kuopos pirmininkas. Tolimesnę atidary-

mo programą vedė parodos organizatorius š. J. Šiaučiuolis. Sveikiniui kalbas pasakė: KLB Montrealio Seimelio pirmininkas J. Lukošius, Aušros Vartų parapijos klebonas, kuopos garbės šaulys kun. K. Pečkys, S. J. ir "Nepriklausomos Lietuvos" redaktorius J. Kardelis.

J. Šiaučiuolis apibūdino iš Lietuvos gautus suvenyrus: žemę, peklus, duoną, Kūčių plotkelį, į laisvąjį pasaulį atneštą partizanų vėliavėlę, partizano šovinį ir Tauro Apygardos partizano pažymėjimo fotokopiją bei spygliuotų vielų vainiką, simbolizuojantį Lietuvos okupaciją.

Prie relikvijų gaubto, padengto juodu šydu, stovėjo šaulių garbės sargyba. Jas atidengti buvo pakviestas LK kūrėjų - savanorių S-gos Montrealio skyriaus pirmininkas, Vyčio kryžiaus kavaliereus kpt. J. Vituškis. Relikvijos atkreipė ypatingą visų apsilankiusiųjų dėmesį.

Dr. H. Nagys savo meniško žodžio paskaitoje plačiau apibūdino lietuvių liaudies meno bruožus, jo savitumą, grožį, turtingumą ir jo nežustantį pajėgumą lietuvių tautos išsilaukime.

Parodą aplankė svečiai iš Toronto, Ottavos, Cornwallio ir JAV. Joje apsilankė nemažai anglų, prancūzų, latvių, lenkų, ukrainiečių ir kitų tautybių asmenų. Taip pat ją organizuotai aplankė Aušros Vartų lietuviškos šeštadieninės mokyklos ir lietuviškos mokyklų mokiniai ir mokytojai.

Parodą lankęs Montrealio burmistro pavaduotojas Lapalme su poniu gražiai atsiliepė apie parodą ir pažadėjo jai parūpinti vietą buvusios Expo 67 patalpose, kur šiais metais vyks kita paroda — "Man and his World" vardu. Parodą lankęs angliškiosios spaudos meno kritikas Peter Eray į svečių knygą įrašė: "Vykdamas į šią parodą galvojau pamatyti truputį daugiau mėgėjiškumo

lygi, atvykęs pamačiau, kad daugelis čia esančių dalykų yra tinkami išstatyti į geriausias pasaulio galerijas".

Štai keletas ištraukų, įrašytų į lankytojų knygą:

"Maži kupstai didelius vežimus večia. Gražu, kad mažytė šaulių sąjunga padarė tokį didelį darbą, kurio niekas neįstengė padaryti per dvidešimt metų" — P. Lukoševičius, buvęs KLB Krašto valdybos pirmininkas.

"Garbė ir padėka šauliams už suvokiamą tokios puikios tautodailės parodos" — M. Pakutienė.

"Mūsų Lietuvių Bendruomenės gyvenime ši paroda suspindės kaip tikras deimantiukas" — J. Lukošius, Montrealio KLB Seimelio prezidento pirmas.

"Labai puikus pavasario siurprizas" — B. V. Nagienė.

"Puiku, nuostabu", — J. Kardelis, "Nepriklausomos Lietuvos" redaktorius.

"Ši paroda geriausias lietuvių pasirodymas Montrealyje, tikrai pozityvus darbas" — J. V. Vitušiai.

"Taip gražu, kad nežinau ir ką rašyti. Ačiū visiems, kurie tiek daug dirbo" — E. Kardelienė, Lietuvos operos solistė.

"Paroda puiki. Perkelkite į "Man and his World" — Rūta Rudinskaitė.

"Ši paroda primena lietuvių kūrybingumą, kurį dažnai mes patys pamirštame. Sveikinu šaulius šios parodos rengėjus, kurių darbo ir organizacijos dėka ši paroda įvyko" — arch. V. Zubas.

"Ši paroda įrodo didelį lietuvių siekiamumą, kuris staiga iškleistas mus pačius nustebina, nužiugina ir praturtina" — J. M.

"Montrealio šauliai įrodė, kad jie yra visų mūsų priešakyje, kurie neša Lietuvą savo širdyse. Sekmės!" — Gureckas, Montrealio Seimelio prezidento narys.

Tai tik keli lankytojų knygoje įrašyti atsiliepimai, kurie kalba apie parodos reikšmę ir pasisekimą.

Gražus ir tvarkingas parodos sutvarkymas rodė rengėjų rūpestingumą ir reikalo supratimą. Ypatingai gražiai atrodė priekinis scenos išdekoravimas: trispalvės vėliavos fone didelė iš medžio drožta Vytis ir Aušros Vartų Dievo Motinos medinė mozaika. LK kūrėjų - savanorių ir LK Mindaugo šaulių kuopos vėliavos, augštos meninės vertės meno dirbiniai ir lietuviškos relikvijos.

Tarp jau plačiau Montrealyje besireiškiančių lietuvių dailininkų, ma-

tėsi ir naujai pradedantieji. Tai įnešė į parodą savaimingumo ir įvairumo. Gausi Lietuvos gintaro atranka žavėjo svetimtaučius ir savus. Įvairiaspalviai takeliai, juostos, kaklaraiščiai švietė raštų įmantrumu. Lietuvos lino drobės, staltiesės, lovatiesės, rankšluosčiai ir į juos įausti Lietuvos himno žodžiai paprastomis kaimo staklėmis rodė mūsų audėjų nagingumą. Gražūs mezginiai, neriniai ir siuvinėjimai kitataučių moterų tarpe kėlė pavydų nusistebėjimą.

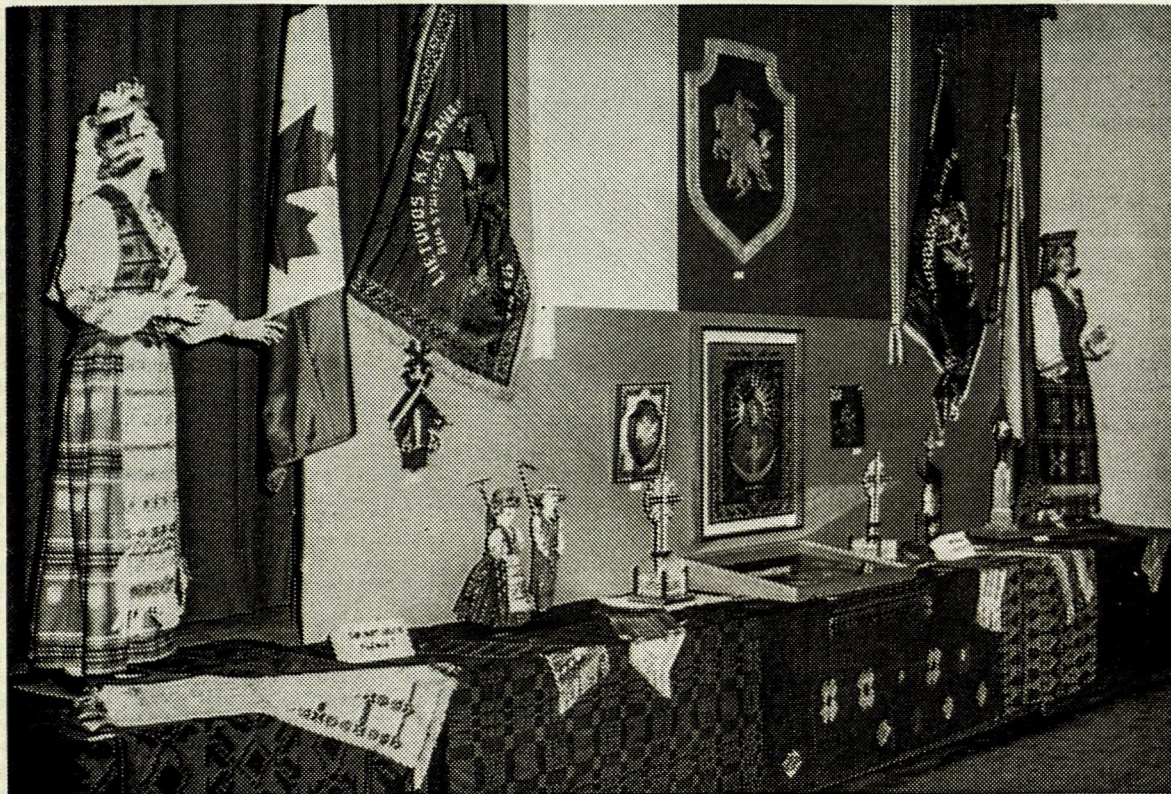
Originalios lietuviškos lėlės žavėjo mūsų ir kitų jaunimą. Gausi ir brangi nepriklausomos Lietuvos pašto ženklų kolekcija, pinigai, ordinarai, ženklai, įvairūs medžio drožiniai, mozaikos, kanklės, rageliai, skudučiai ir kitoki tautodailės kūriniai viliojo žiūrovo akį.

Pavyzdinga parodos tarnyba įrodė organizacinį vieneto pajėgumą ir drausmę. Per visą parodos metų lankytojų malonumui veikė sesių šaulių puikiai vedama užkandinė.

Surengtoji paroda Montrealio lietuvių gyvenime paliko gilų ir malonų, ilgai neužmirštamą įspūdį Lietuvos Laisvės Kovos metų pagerbimui.

J. Šiaučiuolis

Lietuvių dailės ir tautodailės parodos, Montrealyje, kampelis

L.K. Mindaugo šaulių kuopos suruoštos Montrealyje lietuvių dailės ir tautodailės parodos rengėjai ir talkininkai; Sėdi iš k.: R. Lukošūnaitė, P. Urbonavičienė, p. Budrevičienė, V. Dikaitienė, M. Šiaučiulienė, J. Jukonienė (moteryų skyr. pirm.), M. Kasperavičienė, M. Grinkuvienė ir O. Mylienė; stovi: A. Kalvaitis, Br. Bagdžiūnas, J. Vieraitis, J. Šiaučiulis — parodos organizatorius, Ig. Petrauskas — kuopos valdybos pirm., St. Rentas, K. Kiaušas, St. Vyšniauskas, A. Mylė, P. Jocas ir A. Sutkaitis. Tony's Photo Studio nuotr.

METINIS SUSIRINKIMAS

LK Mindaugo šaulių kuopos metinis susirinkimas įvyko kovo mėn. 17 d. kuopos būstinės kambaryje, Aušros Vartų salėje. Susirinkimą atidarė kuopos valdybos pirm. š. Ig. Petrauskas. Jam pirmininkavo š. Stp. Kęsgaila, sekretoriavo š. A. Mylė. Praeitų metų visuotinio susirinkimo protokolą perskaitė š. P. Gabrys, kuris priimtas su mažais pakeitimais.

Apie kuopos veiklą pranešė š. Ig. Petrauskas. Aktyviai dalyvauta Lietuvos nepriklausomybės šventės minėjimuose. Ryšium su įvykusia pasauline paroda Expo 67, suorganizuotas pirmas LK Mindaugo ir Toronto VI. Pūtvio šaulių kuopų susipažinimo suvažiavimas. Surošta viena iš geriausiai pasisekusių gegužinių. Stipria talka prisidėta prie XIII-sios Kanados Lietuvių Dienos Montrealyje ir pasaulinėje parodoje pasirodymų. Dalyvauta IV-jame LŠ ST Viskotiname Atstovų Suvažiavime Čikagoje. Kartu su savanoriais-kūrėjais ir ramovėnais suruoštas

Lietuvos kariuomenės šventės minėjimas. Kuopos sudėtyje įsteigtas šaulių moterų skyrius. Lietuvos nepriklausomybės atstatymo 50-ties metų sukakčiai paminėti ruošama lietuviško meno ir tautodailės paroda. I kuopą įstojo 8 nauji nariai.

Šaulių moterų skyriaus trumpą veiklos pranešimą padarė jo vadovė š. J. Jukonienė. Š. Br. Bagdžiūnas apibūdino piniginių stovų, Turėta 969.23 dol. pajamų ir 822.13 dol. išlaidų. Platų pranešimą parodos rengimo reikalais padarė š. J. Šiaučiulis.

Rinkimai į kuopos valdybą praėjo sklandžiai ir tvarkingai. Nauju kuopos valdybos pirmininku, pagal VAS naujai priimtas taisykles, dvejim metams pusiau slaptu balsavimu vienbalsiai išrinktas š. Ig. Petrauskas. Kiti valdybos nariai išrinkti slaptu balsavimu ir jau pasiskirstė pareigomis sekančiai: š. A. Kalvaitis — pirm. pavad., š. A. Mylė — sekret., š. Br. Bagdžiūnas — izd., š. Pr. Dikaitis — šaudymo ir sporto

vad., š. P. Ražanas — parengimų vad., š. J. Strelienė — šalpos reikalų vad., š. J. Šiaučiulis — korespondentas ir "Trimito Aido" redaktorius ir š. P. Gabrys — narys. Kandidatais liko: š. Urbonavičienė, š. Dikaitienė ir š. Kasperavičienė.

Kontrolės komisija sudaryta iš šaulių: J. Jurgučio, Alf. Vazalinsko ir K. Kiaušo. Garbės teismas iš šaulių: Stp. Kęsgailos, J. Tubio ir St. Barausko.

Klausimuose - sumanymuose plačiau aptartas ruošiamos išvykos pas Toronto šaulius reikalas.

Susirinkimas baigtas Lietuvos himnu. Vėliau įvyko šeimyninis, sesių šaulių puikiai paruoštas pobūvis.

J. Šiaučiulis

TORONTO ŠAULIŲ VL. PŪTVIO KUOPOS ŽINIOS

Ryšyje su 50 metų nepriklausomybės atstatymo paskelbimu, Vasario 16 proga, kuopa įsijungė į Kanados Lietuvių Fondą nariu, įnešdama 100 dolerių.

š. m. vasario 18 d., iškilmingose Vasario 16 pamaldose, kuopos šauliai organizuoti su vėliava dalyvavo Prisikėlimo parapijos bažnyčioje.

š. m. kovo 3 d. 4 val. popiet, šv. Jono parapijos salėje, įvyko visuotinas metinis šaulių susirinkimas, kurį atidarė kuop. p-kas šaulys St. Jokubaitis, pakviesdamas susirinkimui pirmininkauti š. Vl. Rušą, o sekretoriauti š. J. Mockų.

Susirinkimas buvo vedamas sklandžiai, ir išdiskutuoti visi dienotvarkės punktai. Sutikus kandidatuoti senai valdybai dar vieniems metams, perrinkta senoji, darenkant sekretorių, nes senajam išvykus apsigyventi kitur, sekretoriaus nebebuvo.

Baigiantis susirinkimui, sekė apdovanojimai. Šaulių žvaigždės medaliu buvo dekoruotas šaulys V. Bačėnas. Sukurtuvinių metų proga už pareigumą kuopos valdyba apdovanojo pažymėjimais 18 šaulių. Šaudymo sekcijos pasižymėjusiems šauliams buvo įteiktos taurės. Kuopos p-kui prisaikdinus tris šaulius kandidatus, susirinkimas buvo baigtas Tautos Himnu.

Po to sekė zuikienos vakarienė, kurią paruošė šaulės, vadovaujamos sesės E. Dambrauskienės, iš šaudymo sekcijos prišaudytų zuikių. Vakarienės metu kuopai sveikinimo žodį tarė kaimyninės Hamiltono šaulių kuopos pirmininkas šaulys P. Kanopa. Jis su dviem valdybos nariais dalyvavo susirinkime kuopos svečiais.

š. m. kovo 17 d. šaulio St. Jokubaičio bute įvyko naujai perrinktos valdybos posėdis, kuri pasiskirstė pareigomis sekančiai: kuopos p-kas š. St. Jokubaitis, vice p-kas š. V. Bačėnas, sekretorius š. J. Mockus, išdininkas š. P. Gulbinskas, parengimo vadovas ir ryšininkas su pabaltiečių veteranais š. P. Jonikas. Šaudymo sekcijos vadovas š. Vl. Rukša, moterų sekcijos vadovė š. E. Dambrauskienė.

š. m. kovo mėn. 30 d. mirė kuopos šaulys Juozas Juškevičius. Kuopos uniformuoti ir neuniformuoti šauliai, vadovaujami kuop. pirmininko, gausiai dalyvavo brolio šaulio laidotuviuose. Šaulio Juozo atminimui pagerbti, jo testamentą vykdytojais, iš jo palikimo paaukojo kuopai 100 dolerių, iš kurių valdyba numato dalį skirti šauliškai spaudai paremti. Testamentą vykdytojams valdyba taria šaulišką aciū!

Kuop. koresp. š. P. Gulbinas

TOKIE VYRAI LAIKO ANT SAVO PEČIŲ VIS AUGANČIO LIETUVIŲ FONDO NAŠTĄ

I-jo Lietuvos kareivio Stasio Butkaus šaulių kuopa, bent jos narių dauguma, tiki Lietuvių Fondo idėja

— padėti išsilaikyti lietuvių bei tik JAV, bet ir visame laisvajame pasaulyje. Vienas tokių tos idėjos bei užmojų rėmėjas yra šaulys Jonas Butkus. Tačiau reikia papildyti, jog jis remia visus mūsų fondus, Balfą ir kt. Yra kelių draugijų narys. Kartą minint Klaipėdos krašto atvadavimo sukaktį buvo užsakyti du portretai: Mažosios Lietuvos patriarcho Martyno Jankaus ir I-jo Lietuvos kareivio, Detroito šaulių kuopos globėjo, Stasio Butkaus. Tuos paveikslus nutapė aliejiniais dažais Detroito gyvenęs dail. Vyt. Ogilvis. Visas išlaidas padengė š. Jonas Butkus. Tai tik vienas pavyzdys, o jų galima būtų parinkti kur kas daugiau.

Jis yra Lietuvių Fondo aršus rėmėjas. Jis sako: "Būtų mums didelė gėda, jeigu šiais 50 metų jubilėjiniais metais nesuaukotume tą vieną milijoną". Jis nutarė LF paskir-

ti nemažiau tūkstančio. Jau davė kiek anksčiau 200 dol., gi balandžio 19 d. vėl man įteikė 400 dol. Bet šie paaukoti pinigai nepaskutiniai. — Brolyti, — sako jis, — jeigu būsiu sveikas, aš pasiryžtu duoti ne tik 1000 dol., bet duosiu daugiau! — užbaigė pokalbį.

J. Butkus yra gimęs 1910 m. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje 3-čiame artilerijos pulke, kurio vadu buvo visiem žinomas griežtas pulko vadas plk. Petras Dočkus. Atlikęs karinę prievolę puskarininkio laipsniu, J. Butkus Lietuvoje Kaune, Klaipėdoje ir kitur vertėsi vaisvandenių gamybos verslu.

Taigi, šaulio J. Butkaus žodžiais: "šiemet turime sudėti Lietuvių Fondui tą likusį pusmilijoną, — tik patriarchyje savo kišenės ir ištraukime iš plyšių sienose paslėptas daugelio bankų knygučių!"

V. Mingėla

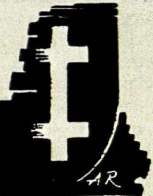
Šaulys Jonas Butkus

REIKALINGAS "KARO ARCHYVAS"

LVS Ramovės, karo istorijos komisijai yra reikalingas "Karo Archyvas", neperiodinis žurnalas, ejęs Lietuvoje 1925-1940 m., red. plk. ltn. V. Steponaitis. Viso buvo išleista 12 tomų. Kas turite, prašome parduoti, arba paskolinti. Už paskolinimą taipogi bus atlyginta. Rašyti adresu: Kazys Ališauskas, 7312 So. Washtenaw Ave., Chicago, Ill. 60629.

Saulė Tremtyje

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ. 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

TURTĖJA ŠAULIŠKOJI SKAITYBA

Be Rapolo Skipičio atsiminimų antrosios dalies, 1967 metais atspausdinta Prano Alšeno paruošta knyga — Martynas Jankus — Mažosios Lietuvos Ptariarchas (Gyvenimas, darbai ir likimo lemties vingiai). Leidėjas Juozas J. Bachunas.

Štai ištrauka iš autoriaus laiško, rašyto 1966 m. tą knygą ruošiant: "Nuo garbingo Maž. Lietuvos Patriarcho M. Jankaus mirties šiemet sukako lygiai 20 m. Taigi jau dvi dekadės išgyvenome be to žilabarzdžio senelio, bet jo darbai ir prisiminimas tebėra gyvi mūsų vaizduotėje. Jis mirė 1946 m. gegužės 23 d. tremtyje — Vokietijoje. Norint pagerbti tą iškilųjį Mažosios Lietuvos veikėją — Martyną Jankų — yra parašyta apie jį knyga — monografija, kurios autoriumi teko būti šias eilutes rašančiajam.

Ruošiant rankraštį, teko labai ir labai artimą kontaktą palaikyti su M. Jankaus vaikais: Elze, Urte, Ede ir Kristupu Jankais. Daugiausia tekdavo ryšį (asmenišką ir telefonu) palaikyti su Elze Jankute, kaip buv. artimiausia Patriarcho padėjėja ir pagalbotoja".

Taigi, knyga yra labai dokumentuota, nes žinios semtos iš artimiausių ir patikimiausių šaltinių ir gyvai bei įdomiai parašyta. Platesnė knygos apybraiža bus duota artimiausiu laiku.

20 METŲ NUO ŽMOGAUS TEISIŲ DEKLARACIJOS PASKELBIMO

Šiemet sueina 20 metų nuo istorijoje garbingiausių ir žmoniškiausių kada nors paskelbtų, nuostatų — deklaracijos Jungt. Tautose išleidimo. Pasaulis tuo buvo labai pradžiugintas, nes tikėtasi, kad bent visi Jungtinių Tautų nariai jos laikysis. Deja, ne visi nuostatus pasirašiusieji juos pildo... Tai sukakčiai paminėti ruošiamasi šaukti eilę tarptautinio masto konferencijų, jų tarpe JT — Teherane. Šia proga Pavergtųjų Europos Tautų Seimas paruošė memorandumą, kurį įteikė Valst. De-

partamentui. Memorandumas liečia Europos pavergtuose kraštuose tų žmoniškųjų teisių sąmoningą nepaisymą.

PRISIMENA ŠAULIUS

V. Biržiškos "Dėl mūsų sostinės" naujojoje laidoje smulkiai aprašytas 33 mūsų ir gudų patriotų veikėjų iš Vilniaus ištremimas 1922 m. žiemą (jų tarpe (M. ir V. Biržiškos, kan. Kukta, dr. P. Augustaitis ir kt.). Išvežti tiesiog iš Lukiškių kalėjimo, prie 25 laipsnių šalčio (Celsijaus) ir nevalgę, jie sniegu klampioje keletą kilometrų iki neutralios zonos; nė Vievyje negavę arbatos, nešildomu prekinium vagonu vyko į Kaišiadorius, Kauną pasiekė tik kitą naktį. Toje liūdnoje kelionėje jie buvo tik Kaišiadorių gelež. stotyje šaulių pavaišinti arbata ir bulkutėmis. V. Biržiška todėl juos gerai mini savo knygoje: "O tiek daug šilumos iš savųjų laukėme, ir jos susilaukėme tik iš šaulių".

KONKURSA LAIMI MOTERYS

"Laiškų Lietuviams" redakcijos skelbtajame konkurse — parašytc straipsnį: "Kaip vertinu tai, kas šiais laikais dedasi Bažnyčioje", pirmąją premiją vyresniųjų grupėje laimėjo Nina Gaillūnienė, o jaunujų — Gabija Juozapavičiūtė.

IŠ ŠAULIŲ VEIKLOS KANADOJE DEHLI — TILSONBURG

DLK Gedimino — Dehli šaulių kuopos visuotinis, metinis susirinkimas, įvykęs 1968 m. kovo mėn. 7 d., Dehli lietuvių parapijos salėje, perrinko kuopos valdybą šios sudėties: Stepas Jakubickas — kuopos pirmininkas, Gediminas Rugienis — pavaduotojas, Alfonsas Rudokas — sekretorius, Vytautas Pečiulis — išdininkas, Juozas Rimkus — meno sekcijos vadovas ir Monika Rimkuvienė — šaulių moterų reikalams.

Kontrolės komisija: Domas Žiogas, Stasys Beržinis ir Stasys Jankauskas.

Susirinkimas, užgryęs kuopos valdybos veiklą, nustatė ateities veik-

ros planą, pasisakė uniformų išgijimo klausimu, paskyrė iš kuopos žurnalui "Karys" paremti 25 dol., vietos šeštadienei mokyklai paremti 25 dol., vietos knygynui nupirko ir padovanojo Rapolo Skipičio knygą "Nepriklausoma Lietuva" ir Lietuvių Fondui padidino savo įnašą iki 200 dolerių.

Po susirinkimo sesės šaulės buvo paruošiusios bendrą vakarienę, kurios metu šauliai pasidalino bendrais šauliškais ir visuomeniškais reikalais.

Stp. J.

"Iš Laisvosios Lietuvos"

ŠAULĘ ONĄ PUPALAIGIENĘ PRISIMINUS

Šaulė Ona Pupalaigienė (Semplinskaitė) gimė 1902.VI.14 Kauno apskr. Karmėlavoje, bet iki I Pas. karo gyveno Kaune. Karo metu buvo nuvežta į Vilnių pas tetą, vėliau apgyvendinta vaikų prieglaudoje. Grįžus tėvui iš karo, ji pradėjo mokytis Kaune, Saulės Mokytojų seminarijoje, mokytojų kursuose, ir 1921 m. buvo paskirta mokytoja į Armonų prad. mokyklą, Kruonio valsčiuje. Kaip nepilnai cenzuota mokytoja, 1922 m.

MAMAI

*Mama! Nepaglosčiau aš Tavo veidą,
Neišbučiavau nei tavo mielas rankas,
Nemačiau, kai ašaras tavo sūnų riedėjo,
Kai užbaigėi šios žemės vargus.*

*Nepriėjau prie tavo kuklaus karsto,
Nepadėjau gėlių vainiko prie tavo šalies:
Kada pavasaris baltus žiedus barstė,
Kada angelas laukė jau tavo vėlės.*

*Nenubėriau žemės saują ant tavo karsto,
Nesuklupau, nepravirkau balsu.
Užtai man šiandien skausmas širdį varsto
Ir gaila praeities ir tų metų visų.*

*Prisimenu tave tokią gerą, mielą —
Senai senai, kai dar jauna buvau.
Nežinau, ar liūdna buvau tą dieną,
Ar linksmą dainą dainavau.*

*Neatpūtė man vėjas per Atlantą,
Neatnešė tos liūdnos žinios,
Nors vilnys blaškės, lyg tos skaros baltos,
Nepasiekė čia manęs vienos.*

*Suskinsiu žiedus, rinktinius, gražiausius
Dėl tavo kapo, Mama, aš dukra menkiausia.
Ir parnešiu visą glėbį rankomis klajūnės,
Kai sugrįšiu susigūdus ir ilgėsiu krutinėj.*

MARIJA SIMS-ČERNECKYTĖ

atostogų metu atvyko į Kaišiadorius, į mokytojų kursų. Kursams pasibaigus, buvo keliamas į Semėliškių valsč. prie neutraliosios zonos, mokyklą. Ten ji vykti atsisakė, o kitur neskyrė, tad ji visai atsisakė mokytojauti, pasiliko Kaišiadoryse ir čia ištekėjo.

Jos vyrui 1926 m. steigiant Ke-

turvalčiuose, Vilkaiviškio apskr., šaulių būrį, ji įsirašė steigėja, tuo tapdama šaule. Jos vyras buvo policijos valdininkas, todėl kur jį keldavo, ten ir jį vykdavo. Buvo Vilkaiviškio, Pilviškių, Prienų šaulių būriuose ir nuo 1933 m. lapkričio 20 d. Marijampolės kuopoje ir moterų šaulių būryje.

Mėgo šeimą ir vienumą. Mėgo vaidybą, todėl kviečiama neatsisakydavo vaidinti. Nemėgo pirmauti — vietą rinkdavosi kitų užnugaryje. Kaip šaulė buvo rūpestinga: susirinkimų nepraleisdavo, rikiuotės pamokas lankydavo. 1938.IV.10 baigė kariuomenės ryšių, telefono - telegrafo kursus ir Marijampolės telefono cent-

Tremtinės Onos Pupalaigienės laidotuvės Sibire — Jakutijoje

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame pasaulyje

Pietų Vietname, kautynių lauke, vėl žuvo trys lietuviai. Nakties kautynėse, ties Dow Tieng, bal. 12 d. žuvo čikagietis Alan Butkus, vos 20 metų amžiaus. Bedirbant Da Hang bazėje, nelaimingo atsitikimo metu, kovo mėn. 21 d. žuvo laivyno ūkio dalies viršininkas Ronaldas Rakūnas, iš Čikagos, sulaukęs vos 22 metų. Balandžio mėn. 1 d. komunistų raketos šovinys, pataikęs į gyvenamo namo stogą, jį pramušė ir sprogdinamas užmušė tris Amerikos karius, jų tarpe ir čikagietį kapitoną Jurgį Fischerį, 30 metų amžiaus. Paliko ją žmona su dviem vaikais. Jie žu-

vo už laivę, kad kiti geriau ir laimingiau gyventų. Amžinai mes juos atminsime!

— Juozas Juškevičius, Toronte, mirė po sunkios ligos, buvo Lietuvos savanoris - kūrėjas; jo šeima likusi Lietuvoje, kuria jis labai rūpinosi.

— Mjr. Ignas Grigaliūnas, iš Kenoshos, Wisc., Lietuvoje iš Klovainių, atsiskyrė su šiuo pasauliu balandžio 10 d. Jis buvęs savanoris - kūrėjas.

— Antanas Petrulis, gyv. Brighton Parke, Čikagoje, Dariaus ir Girėno posto 271 narys, L. Vyčių vei-

kėjas, mirė balandžio 9 d., sulaukęs 74 m. amžiaus.

— Aviacijos seržantai broliai Jonas ir Jokūbas Giruliai, kilę iš Čikagos, Roselando apylinkėj, išvyko į Pietų Vietnamą. JAV kariuomenėje, iš tos apylinkės, dar tarnauja Sabaliauskas ir Palevičius.

— L. Cpl. Juozas Legeckis dėkoja iš P. Vietnamo už pakietėlius, kuriuos žmonės siunčia per SW Herald leidėją Vondrak.

— Admirolas Fred Bakutis, neseniai buvo įvesdintas į naujas pareigas vadovauti 5 laivyno daliniams su baze Havajuose. Honolulu Daily Star plačiai paminėjo dviem atvejais šį garbingą lietuvį.

— Lawrence Gaska, iš LaGrange miestelio, Ill., mirė Hines ligoninėje po sunkių sužeidimų, patirtų Pietų Vietnamo kare, ten jam išbuvus 7 mėnesius.

— Dr. Albertas Aviža, dirbąs Veteranų administracijoje, Togus, Maine, dalyvavo Vašingtone Armijos institute, patologijos kursuose.

— Lakūnas Ričardas Janulis dabar yra Thailande Thai aviacijos bazėje. Jis yra turto specialistas.

rinėje atliko praktiką; tais metais baigė tautinių šokių kursus ir 1939. IV.26 - V.22 išklausė pirmosios pagalbos ir priešcheminės apsaugos pakaitų ciklą.

Sovietams okupavus Lietuvą, NKV 1941.II.3 jos vyrą, apgaule pasigavę, uždarė Marijampolės kalėjime, o naktį į birželio 14 d. ją su sūnumi suėmė ir vagonė 554647 išvežė į Bijašką (Sibire). Kaltinimas: "Policijos vadovaujančio valdininko žmona ir šaulių partijos narė". Kada vokiečiai priartėjo prie Stalingrado, rusai ją, kartu su sūnumi ir kitais tremtiniais, perkėlė į Lenos upės žiotis, prie Šiaurės Ledynuotojo vandenyne. Ten ji sūdė žuvis. Susirgusių vidurių vėžiu, perkėlė į Oliokminską, į pietus nuo Jakutsko. Ten 1952.II.5, naktį 1 val. 15 min., ji ligoninėje mirė, ten ir palaidota.

J. T.

"AUŠROS SŪNŪS" PAS ŠAULIUS

Šiais metais minint Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo sukaktį, Vytauto Didžiojo šaulių kuopa Čikagoje, balandžio mėn. 27 d., Jaunimo Centre, suvaidino Sofijos Čiurlionienės 4 veiksmų dramą "Aušros Sūnūs". Į vaidinimą atsilankė daugiau senesni žmonės. Jaunimo matėsi neperdaugiausia. Gaila, kad tėvai eidami į tokius vaidinimus, nepasiima savo vaikų. "Aušros Sūnūs" yra vei-

kalas patriotinis. Šis veikalas jaunajai kartai primintų, kaip reikia aukotis ir mylėti savo tėvų kraštą.

Nors vaidintojai mėgėjai, tačiau teko labai nustebti, kad jie taip puikiai suvaidino. Prieš daugelį metų buvau matęs "Aušros Sūnūs" Lietuvoje, bet vaidyba nepaliko tokio gilaus įspūdžio, kaip šiame spektaklyje.

Geras buvo Rusteika — kontrabandnešys, kurio rolę atliko A. Stočkus. Jis savo aiškia dikcija ir scenoje laisva laikysena įtikinančiai veikė žiūrovą. Rusteikienė jo žmona buvo A. Markuzienė. Ji savo puikiai vaidyba ir vykusia interpretacija buvo nepakeičiama. Rusteika Jurgis, jų sūnus — L. Špačkauskas, jautėsi, kad jis vaidyboje dar yra bepradedantis. Jo ištaramai šlubavo, bet laikui bėgant iš jo bus geras interpretatorius. Rožė, jų duktė — J. Jarošūnaitė (Žygienė). Jos rolė sunki ir labai nedėkinga, tačiau ji sugebėjo tuos sunkumus nugalėti, o veikale esami sunkūs pergyvenimai ir klaidūs momentai buvo jos stengiasi išgyventi. Barbaros Dainaitės, ubagės, vaidmenį, vaidino S. Petrauskienė, ir išpildė be mažiausio priekaišto. Jos vaidyba gera ir įtikinanti. Albinas Stinkis — laikrodininkas, buvo J. Petrauskas, kuris savo vaidmenį atliko pasigėrėtina puikiai. Jis labai vykusiai interpretavo miesčio tų pa-

Satkaus vaidmenį atliko B. Blekys, o žandarų — V. Bilietavičius ir Tamkevičius. Jie tiems vaidmenims buvo tinkamai parinkti ir gerai juos atliko.

Vytauto Didžiojo šaulių kuopa verta didelio pagyrimo ir padėkos už taip puikiai suvaidintą patrijotinį veikalą. Šis nuopelnas priklauso Vytauto Didžiojo šaulių kuopos vaidintojų grupei ir jos meno vadovui J. Petrauskui. Vaidinimą režisavo akt. A. Brinka, kuris pasigėrėtina gerai šį spektaklį paruošė. Dekoracijos dail. V. Ramonaičio ir sceninis apšvietimas Žygo buvo atlikti gerai. Vytauto Didžiojo šaulių kuopos vaidintojų grupė atsiskakė nuo savo poilsio valandų po darbo ir su dideliu pasiryžimu dirbo lanųkydami repeticijas, kad "Aušros Sūnūs" prabilėtų į mus.

Didelis lietuviškas dėkui šauliams vaidintojams, kurie taip gražiai pasirodė. Šaulių meno vadovui J. Petrauskui, rež. akt. A. Brinkai, dekoratoriui dail. V. Ramonaičiui ir už šviesos efekt. p. Žygui nuoširdžiai dėkojame.

Vytauto Didžiojo šaulių kuopos pirm. V. Išganaičiui ir visai valdybai, o taip pat vaidintojų grupei linkime ir toliau išvermingai ir sekmingai dirbti ir nepavargti, o scenos rampos tegul šviečia dar ilgus metus.

Algirdas Budreckas

— Cheminiai ir biologiniai ginklai dabartiniu metu pasidarė aktualūs ypatingai mažose valstybėse, kurios ekonominiai nepajėgios pasigaminti branduolinės energijos ginklų.

Cheminius ginklus pirmieji panaudojo vokiečiai I Pas. kare prieš prancūzus ir anglus, prie Ypro ir prie Verduno. 1925 m. Genevos konferencijoje, daugelis valstybių susitarė nuodingų dujų nevertoti. Sovietai šią sutartį pasirašė su rezervais, o amerikiečiai visai nepasirašė. Iki 1937 m. ši sutartis išsilaikė nesulaužyta, kol italai panaudojo dujas prieš Etijopijos kariuomenę ir civilius gyv., o japonai — prieš kiniečius. Dujos nebuvo panaudotos II Pas. kare (nors tam buvo pasirėngę abi kariaujančios pusės) ir Korėjos kare.

Šiais metais amerikiečiai numatė išleisti daugelį milijonų dolerių daugiau, negu kada napalmo gamybai, chemikalams sunaikinti medžių lapus, augmeniją ir daugelio rūšių nuodingoms dujoms. Dideliu intensyvumu vykdomi bandymai pritaikinti praktikoje nežudančias dujas, kurios kovojam paverstų neveiksmingais trumpam, nesužalojant jų sveikatos. Numatomos teigiamos bandymų išdavos "humaniškam" ginklui pagaminti.

— Utah valst. prie Dugway, kur buvo bandomi cheminiai ir biologiniai ginklai, žuvo apie 6,000 avių.

buvo bandomos nervų sistemą veikiančios dujos, kurios neišaiškintomis aplinkybėmis prasiskverbė už bandymo lauko ribų, kur tuo metu ganėsi avys.

— Cheminiai ir biologiniai ginklai bandomi prie Little Rock, Ark., Fort Dietrich, Md., Edgewood Md., vos 40 mylių nuo sostinės, Eglin, Fla., New Port Ind., ir apie 50-tyje mažesnių laboratorijų. Jei Utah atsitikimo atveju bandomos dujos patenkė avims (Utah agrrikultūros uni-

versiteto prof. dr. Kent Van Kampen ir dr. Lynn James, darę avių skrodimus, konstatavo, kad avių žuvimo priežastis buvo nervų sistemos sutrikimas), tai tolygiai, jos gali paakenkti ir žmonėms, tačiau, ten tuo metu buvęs aviganis nenukentėjo.

Yra žinoma, kad naudojant chemikalus, radiaciją, ultravioletinius spindulius ir kai kurias kitas priemones, galima pagaminti bakteriologinius produktus, kurių neutralizavimui nėra jokių priemonių. Toks produktas — virusas yra jau pagamintas vienoje iš armijos laboratorijų Arkansaso, ir gali būti panau-

— Aviacijos mjr. J. Pachankis šiuo metu dirba mokslinį darbą Indianos universitete, kur buvo apdovanotas specialiu medaliu.

— Albinas Rizleris iš Čikagos iš tarnavo trejus metus JAV kariuomenėje. Jis džiaugiasi aplankęs visą pasaulį.

— Arturas Radvilas, čikagietis, armijos kapitonas, buvo sužeistas P. Vietname ir apdovanotas medaliais.

— Sav. Stasys Motuzas sulaukė 70 metų amžiaus. Jis labai gražiai išpjausto iš medžio įvairius kryžius, statulas ir paveikslus.

— Dariaus ir Girėno Postas 271 Čikagoje nori priimti visus P. Vietnamo buvusius karius į savo eiles. Jų įstaiga yra 4416 So. Western Ave.

— Sydnejuje, Australijoje, iš P. Vietnamo atsilanko lietuviai kariai. Ten lankėsi Petronis iš Čikagos, marinas Kuraitis, mjr. Dambrauskas, lt. Julius Šermukšnis. Lt. Šermukšnis buvo du kartus sužeistas fronte, su žaizdų randais kojose ir rankose. Jis teturi tik 22 m. amžiaus.

— Lietuviai kariai P. Vietname buvo apklausinti koresp. Jūratės Kazickaitės, kuri įrašė į juosteles

pasikalbėjimus. Čikagoje per Sophie Earcus radio buvo perduotas jos pasikalbėjimas su karininku Garsiu ir Gedmintu, kilusiu iš Worcester, Mass. Iš Worcesterio P. Vietname yra dar štaras, Pajeda ir dr. Alekna.

— Kpt. V. Andriūškevičius, gyv. Anglijoje, Stoke-on-Trent kolonijoje, atšventė savo 60 metų gyvenimo sukaktį. Lietuviai jį gražiai pagerbė. V. Vokietijoje yra trys Lietuvių Savanorių kuopos. Pirmai kuopai vadovauja kpt. J. Valiūnas, antrai — kpt. J. Venckus ir trečiai — kpt. M. Petkūnas. Kuopose įvyko gražūs Vasario 16 d. minėjimai.

Mielam Kolegai ir dailininkui-kultūrininkui
VYTAUTUI RIČARDUI RAULINAIČIUI
tragiškai žuvus, jo žmonai Aldonai, sūnui Andriui, dukrai Ingridai, motinai Kristinai ir broliui Zigmui su žmona, skausmo valandoje, reiškiam gilią užuojautą.

Andrius ir Ona MIRONAI

Tragiškai žuvus dailininkui
VYTAUTUI RIČARDUI RAULINAIČIUI,
jo šeimai, broliui Zigmui Raulinaičiui ir artimiesiems, nuoširdžią užuojautą reiškia

L. V. S. RAMOVES
New Yorko Skyrius

dotas kaip bakteorologinis ginklas daugelyje formų.

— Šiuo metu Vietkongo ginklavis mas yra geresnis už Pietų Vietnamo dalinių. Kai prieš porą metų individualūs ginklai Vietkongo eilėse buvo įvairūs, tai šiuo metu visi yra ginkluoti modernišku kiniečių gamybos AK-47 šautuvu. Šalia anksčiau turėtų 82 m m minosvaizdžių su apie 2 km. tolišauda, šiuo metu žyriam kiekyje naudojami 122 m m rusų gamybos raketsvaizdžiai su 7 km toli-naša (47 svarų raketa), lengvo svorio, patogūs pilnojimui iš vienos vietos į kitą. Priedui, rusai aprūpino Vietkongą prieštankiniais ginklais RPG-7, B-41 — panašūs į buvusius II Pas. karo vokiečių panceraustus, sveria apie 20 svarų ir 550 metrų atstume prašuma storiausį tanko šarvą. RPG-7 buvo panaudota puo-lant Amerikos ambasadą, Saigone.

— Sovietų "Lokiai" ir "Bizonai" (sunkiųjų strateginių bombonešių pavadinimai lietuviškai) dažnai apsilanko Šiaurės Amerikos srityje, taip vadinamiems, tolumo skridimo pratimams (kodėl būtinai šia kryptimi?). Vasario 9, 15 ir 20 dienomis jie buvo apsilankę Kanados rytinia-

me pakraštyje, gi, vasario mėn. 12, 13, 16, 17 dienomis — Aliaskos va-kariniam pakraštyje. Kanadą lankė "Lokiai", turbopropeleriniai bombonešiai, — skridimo tolis 9.000 my-lių. Kitose vietose — "Bizonai" — džetai, — skridimo tolis 6.000 my-lių, ginkluoti raketomis.

— Pereitų metų pabaigoje plačiai spaudoje buvo rašyta apie Sovietų išvystytą raketų puolamąją galią, ir, paskutinį jų išradimą, žemos orbi-tos satelitus su branduolinės ener-gijos užtaisais, kuriuos gali nuleisti dideliu tikslumu ant Amerikos mies-tų. Tokius satelitus būtų sunku su-sekti ir dėl to amerikiečių spaudoje pasireiškė daug kritikos krašto gy-nybai, kuri nustojusi pirmavimo stra-teginių ginklų srityje. Po ilgesnės tylos, krašto gynybos išradimų sky-riaus viršininkas J. Foster pareiškė, kad amerikiečiai greitai laiku turės galimybės permesi prieš šio teritori-jon termo-branduolinės energijos bombas, ant bet kurios rūšies, ir bet kurioje vietoje, taikinių, kurios tam tikruose įrengimuose skris 12.000 mph greičiu žemoje 600 mylių augščio orbitoje. Jos galės kaitalioti greitį, kryptį ir augštį. J. Foster

pabrėžė, kad yra keičiama raketų technologija, dėka elektroninių įren-gimų patobūlinimo ir sumažinimo jų dydžio, sumažės ir visa valdymo sis-tema, tuo pačiu ir raketos dydis. Termobranduolinės energijos užtaisai bus 20 kilotonų dydžio, po keletą vienoje raketoje — satelite, kuriuos laidys Minuteman, arba Poseidon. Tokių raketų — satelitų neįstengs sulaukyti net greičiausiai įrengta so-vietų priešraketinė gynyba.

Ir toliau branduolinės energijos strateginiai ginklai pasilieka valsty-bių ekonominio karo dalimi, kuri da-ro įtakos valstybių išdui ir ekono-miniam pajėgumui; gi praktiškai tuos ginklus panaudoti nei viena valstybė neišdrįs, žinodama jų vei-kimo pasekmes. Sunaikinti prieš šio priešpuolio įrengimus tiek, kad jis negalėtų grąžinti naikinančio smū-gio tokiais pačiais ginklais, šiuo me-tu, nei praktiškai, nei teoretiškai, negalima, išskyrus derinant puolimą ginklais su prieš šio valdžios pervers-mu savo naudai. Tačiau tai būtų trumparegiškas žygis, nes branduo-linės energijos sprogimų krituliai, beatodairiniai naikintų visokią gyvy-bę — ir savųjų, ir priešų.

CENTRO VALDYBOS BENDRARASTIS NR. 89

Čikaga, 1968 m. gegužės 7 d.

Liečia:

1. LVS "Ramovė" Skyrių atstovų suvažiavimą
2. Lietuvos ginkluotų jėgų atkūri-mo 50-ties metų sukakties pagrin-dinį minėjimą.

LVS "RAMOVĖ" SKYRIŲ ATSTOVŲ SUVAŽIAVIMAS

1. Suvažiavimo laikas, vieta:

a. Suvažiavimas įvyks 1968 m. lapkričio 23-24 d.d. Čikagoje, Jauni-mo Centro patalpose, 5600 So. Clare-mont Ave., Chicago, Ill. 60636, USA.

2. Suvažiavimo tikslai:

a. Galimai iškilmingiau atšvęsti Lietuvos Ginkluotų jėgų atkūrimo 50-ties metų sukaktį;

b. Aptarti ir pareikšti LVS "Ramovė" nusistatymą dėl beatodairinio bendradarbiavimo su Lietuvos oku-panto valdžios įstaigomis ir jo agen-tai;

c. Aptarti ir rasti priemones skyrių veiklos suaktyvinimui ir bendravimo su centriniais organais su-stiprinimui;

d. Išsiaiškinti ir nutarti, kaip ateityje bus renkami Centriniai or-ganai — Skyrių atstovų akivaizdi-

niame suvažiavime ar koresponden-ciniu būdu ir nustatyti Centriniams organams būstinę.

e. Apsvarstyti gyvenimo iškeltus ir skyrių atstovų pageidaujamus klausimus.

3. Suvažiavimo atstovai ir svečiai.

Atstovai su teise balsuoti daly-vauja:

a. Skyrių atstovai, kurie išren-kami skyrių susirinkimuose, skaitant vieną atstovą nuo dešimties narių. Nepilna dešimtis, bet nemažiau kaip penki, taip pat renka vieną atsto-vą. Pav. 15 narių duoda 2 atstovus, 25 nariai — 3 atstovus ir t.t.

Vykstant atstovams į suvažiavimą, skyrių valdybos išduoda kiekvienam atstovui raštišką įgaliojimą, pažymint jo vardą, pavardę ir kiek jis turi balsų. Kiekvienas atstovas turi tik vieną balsą, tačiau, jei jis atstovau-ja visą skyrių, tai jis turi tiek bal-sų, kiek skyrius turi teisę pasiūsti atstovų.

b. Sąjungos skyriai Anglijoje ir Australijoje, dėl tolimų atstumų ne-galėdami atsiūsti savo atstovų į su-važiavimą, turi teisę įgalioti Čikago-je ar kitur gyvenančius pažįstamus ramovėnus, juos atstovauti suvažia-vime.

c. Skyrių atstovų suvažiavime, su balso teise dalyvauja: Centro Val-dybos, Kontrolės Komisijos ir Garbės Teismo nariai (Stat. 50 str.).

LVS "Ramovė" Skyriai atstovų, siunčiamų į suvažiavimą, sąrašus Centro Valdybai prisiunčia ne vėliau, kaip 1968 m. spalio mėn. 1 d. Svečiai

Šis suvažiavimas yra jungiamas su Lietuvos Ginkluotų Jėgų atkūrimo 50-ties metų sukakties pagrindiniu mi-nėjimu, todėl CV-ba kviečia suva-žiavime ir minėjimo iškilmėse kuo skaitlingiausiai dalyvauti visus ramo-vėnus.

Visi kiti, buvę Lietuvos kariuomenės kariai, nepriklausantieji LVS "Ramovėi", o taip pat ir 1941 m. su-killimo dalyviai, bei antrosios okupa-cijos laikų partizanai, yra kviečia-mi kuo skaitlingiausiai įsijungti į šias iškilmes.

SUVAŽIAVIMO, BEI GINKLUOTŲ JĖGŲ ATKŪRIMO 50 METŲ SUKAKTIES MINĖJIMO EIGA

Lapkričio 23 d.

a. Nuo 9 val. ryto iki 18 val. vak. (su priešpiečių pertrauka) LVS "Ramovė" Skyrių atstovų suvažiavi-mo darbo posėdžiai Jaunimo Centro patalpose. Darbotvarkę — žiūr. prie-de Nr. 1.

b. 20 val. pobūvis — vaišės Jau-nimo Centro didžioje salėje.
Lapkričio 24 iškilmių tvarka

a. 11 val. iškilmingos pamaldos už žuvusius dėl Lietuvos laisvės.

b. 12 val. apeigos prie Lietuvos Laisvės Kovų paminklo žuvusiems dėl Lietuvos laisvės pagerbti.

c. 12 val. 45 m. Akademija ir meninė dalis Jaunimo Centro didžioje salėje (žiūr. CV-bos apl. Nr. 87).

NURODYMAI SKYRIAMS

1. Centro Valdyba yra nuomonės, kad organizuojamas suvažiavimas yra būtinais reikalingas. Laiko tekmėje iškyla daug įvairių klausimų, kuriuos sprendžiant CV-bai yra reikalingas skyrių pritarimas. Dauguma skyrių šio suvažiavimo organizavimui irgi pritarė, todėl suvažiavimas bus pilnateisis spręsti visus dienotvarkėje numatytus ir suvažiavimo eigoje kilusius klausimus.

2. Suvažiavimo reikalu bendraraštis leidžiamas iš anksto tam, kad skyriai turėtų pakankamai laiko pasiruošti ir sukelti reikalingas lėšas siunčiamų atstovų kelionės išlaidoms padengti bei didesnę skaičių atstovų atsiųsti.

3. Kad sumažinus skyrių atstovų išlaidas, Centro Valdyba yra susitarusi su Čikagos skyriumi, atvykusius į suvažiavimą atstovus patalpinti Čikagos ramovėnų šeimose, o jų dalyvavimą pobūvio vaišėse padengti iš bendrų pajamų.

4. Centro Valdyba nedaleidžia, kad, šiais Lietuvos Laisvės Kovų metais, atsirastų skyrių JAV ir Kanadoje, kurie negalėtų atsiųsti savo atstovų į suvažiavimą ir būtų priversti pasinaudoti "bėdos atveju", šio bendraraščio antrojo skyr. b-punktu.

5. Šaukiamo suvažiavimo reikalams, iki š. m. spalio 1 d. skyrių valdybos yra įpareigojamos Centro Valdybai atsiųsti veiklos ataskaitinius pranešimus už laiką 1962.V.27 t. y. nuo paskutiniojo skyrių atstovų suvažiavimo, iki š. m. spalio 1 d.

Kad lengviau būtų paruošti kalbamus pranešimus, prašoma laikytis CV-bos nustatytos formos, siunčiamos su šiuo bendraraščiu — Priedu Nr. 2.

6. Skyrių atstovų suvažiavimas, o taip pat ir platus Lietuvos ginkluotų pajėgų atkūrimo 50 m. sukakties minėjimas pareikalauja nemažai išlaidų. CV-ba ir Čikagos Skyrius jų visų padengti nepajėgs, todėl visi skyriai yra prašomi, pagal išgales, šį reikalą finansiniai paremti.

Skiriamas sumas siūsti CV-bos izdininko adresu: J. Rapšys, 7131 So. Richmond Ave., Chicago, Ill., 60629, U.S.A. iki š. m. spalio 1 d.

Priedai: Suvažiavimo darbotvarkė ir apyskaitinių pranešimų forma.

(Pas.) Prof. S. Dirmantas
C. V-bos Pirmininkas
(Pas.) Edm. Vengianskas
Sekretorius

PRIEDAS PRIE BENDRARAŠČIO Nr. 89 — Nr. 1

Lietuvių Veteranų Sąjungos
"Ramovė" Skyrių Atstovų
Susirinkimo, 1967.XI.23 Čikagoje,

DARBOTVARKĖ

1. 9 val. — 10 val. ryto — Atstovų registracija ir pasiruošimas darbo posėdžiui.

2. 10 val. ryto — Posėdžio atidarymas ir prezidiumo sudarymas.

3. Centro Valdybos Pirmininko ataskaitinis pranešimas, apimantis 1962 m. gegužės 27 d. iki 1968 m. lapkričio 23 d. laikotarpį.

4. Būdingesni skyrių atstovų pranešimai.

5. Diskusijos dėl padarytų pranešimų ir konkretūs siūlymai Sąjungos veiklos suaktyvinimo klausimais.

Priešpiečių pertrauka

6. Žurnalo KARYS reikalai.

7. LVS "Ramovė" Centrinė organizacija būstinės nustatymas ir atieties rinkimų procedūros nustatymas (akyvaizdinio suvažiavimo ar korespondenciniu būdu).

8. Statuto papildymo bei pakeitimo klausimai.

9. Pasisakymai dėl santykių su okupuota Lietuva.

10. Garbės Teismo pranešimai.

11. Kontrolės Komisijos pranešimas (10 ir 11 punktai daromi po CV-bos pirmininko apyskaitinio pranešimo).

12. Klausimai ir nauji sumanymai.

13. Susirinkimo uždarymas.

LVS "Ramovė"
Centro Valdyba

Priedas Nr. 2
prie CV-bos Bendr. Nr. 89

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGOS "RAMOVĖ" SKYRIŲ VALDYBŲ APYSKAITINIŲ PRANEŠIMŲ FORMA

LVS "Ramovė" Skyrius

1. Kiek skyriuje yra narių ir jų skaičiaus kitimas — įstojo, išstojo (pasitraukė), mirė?

2. Kiek turėta skyriuje narių susirinkimų? Būdingesnių paskaitų temos.

3. Narių aktyvumas skyriaus ir visuomeninėje veikloje.

4. Ar į visus CV užklausimus atsakyta? Jei ne, tai kodėl?

5. Finansinis skyriaus stovis:

a. Kasos stovis 1968 m. sausio mėn. 1 d.

b. Procentas narių, susimokėjusių nario mokesčių.

c. Ar pilnai atsiskaityta su CV-ba.

d. Parama KARIUI, įmokėjimai Lietuvių Fondui ir finansinės aukos kitoms organizacijoms.

6. Santykiai su kitomis organizacijomis ir vietos lietuvių visuomene.

7. Būdingesni įvykiai skyriaus veikloje.

8. Siūlymai ateičiai.

Skyriaus Valdybos
Pirmininko Parašas

Data

VIENAS VYRAS NE TALKA...

Jau kuris laikas, kai Detroitas jau tėsė esąs KARIUI skolingas. Kitos apylinkės jau senai bendromis įėjomis jį remia, o Detroitas būdavo pakalba, pakalba — ir taip kalbomis reikalas užsibaigdavo. Pagaliau, trijų organizacijų — ramovėnų, savikūrėjų ir šaulių, atstovai nutarė šį reikalą pajudinti, padaryti piniginių ir prenumeratų vajų. Po kalbų prasidėjo darbas, ir darbas davė gražių rezultatų: 620 dolerių pinigais ir 18 naujų prenumeratų.

Š. m. balandžio mėn. 27 d. Lietu-

vių namuose buvo suruoštas KARIUI paremti banketas. Jame dalyvavo apie 80 asmenų. Buvo tikėtasi daug daugiau, bet sportininkų suvažiavimas ir vestuvės nutraukė dalį svečių. Susirinko nedaug, bet dosnių ir nuoširdžių KARIO rėmėjų. Nuotaika buvo puiki. Buvo malonu praleisti laiką prie gerai paruoštų užkandžių ir tarp senų bičiulių.

Kyla klausimas, kaip KARIUI paremti komitetas iš tiek nedaugelio svečių "išspaudė" 620 dol. gryno pelno? Taigi, šie pinigai buvo gauti iš aukų, banketo ir loterijos.

Kariu paremti aukojo:

M. Vitkus 105.80 dol., V. Tamošiūnas 50 dol., F. Motuzas 25 dol., J. Šepety 20 dol., J. Černius 15 dol., Dariaus - Girėno klubas 15 dol. Po 10 dol. aukojo: V. Perminas, V. Šlikas, St. Malinauskas, K. Daugvydas, B. Svilas ir K. Mykolaitis. Po 5 dol. aukojo: P. Mykolaitienė, P. Kaunelienė, P. Gerulaitienė, S. Garliauskas, A. Pašukonis, A. Bliūdžius, J. Karalius A. Banėnas, J. Urbonas, P. ir A. Jaškuliai, V. Selenis, P. Venckus, Dr. Mileris. Po 3 dol. aukojo: V. Mingėla, J. Mitkus, Z. Žie-

KARIUI paremti parengimo Detroitė rengėjai. Iš k.: J. Šepetytys — komiteto pirmininkas, ramovėnų atstovas; M. Vitkus — komiteto narys, šalių atstovas, paaukojėt KARIUI 105 dol.; J. Mitkus — komiteto narys, sav-kūrėjų atstovas; Tatarūnas — sav.-kūrėjas; V. Perminas — KARIO atstovas; V. Tamošiūnas — šalių kuopos pirmininkas, paaukojėt šia proga 50 dol..
Nuotraukos Sragausko

Banketo dalyviai. Iš k. (atpažinti veidai): K. Daugvydas, V. Šlikas, T. Mitkienė; augštai kampe: J. Augaitis, V. Selenis; toliau dešinėn: S. Malinauskas, B. Svilas, K. Daugvydienė, gen. Černius, P. Kodatienė, P. Šnapštienė, P. Kodatis.

KARIO redaktorius mėgina įtikinti skeptiškai žvelgiantį VLIKo pirmininką dr. Kęstutį Valiūną.

L. Tamošaičio nuotr.

VYRIAUSIAS LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS IR MES

Politinei veiklai vadovauti yra didžiulis uždavinys bet kurios valstybės politiniam aparatui. Tačiau, vadovauti pavergtos tautos politinei veiklai, vadovauti jos išlaisvinimui iš vergijos — yra milžiniškas darbas.

Tokį darbą dirba Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas jau eilę metų, nuo pat Lietuvos nepriklausomybės žlugimo.

Išlaisvinimo ar vadavimo darbo svarba yra aiški. Tačiau ar yra su-

prantama ir aišku, kiek tam darbui reikia pasiryžimo, pastangų ir — LĖŠŲ?

Reikia pripažinti, kad pasiryžimo ir pastangų mūsų VLIKui netrūko ir dabar netrūksta. Žvilgsnis į jo veiklą praėityje ir dabar tą patvirtina: kad Lietuvos okupacija yra nepažinta J.A.V ir kai kurių kitų valstybių, tai yra didele dalimi VLIKo veiklos nuopelnas. To nepažinimo išlaikymas ir net plėtimas yra būtinas, jei nori-

me kad Lietuva vėl keltųsi laisva.

Tačiau, išlaikyti laisvos Lietuvos valstybinį statusą užsieniuose reikia padėti daug pastangų, varyti gyvą ir plačią propagandą, sudarinėti ir išlaikyti santykius su įvairių valstybių ir tautų įtakingais žmonėmis ir pasauline spauda. Reikia ir savąją tremties visuomenę palaikyti gaivią ir budrią, reikia turėti nuolatinius ir tamprus ryšius su pavergta tauta ir kraštu.

das, A. Šurkus. Po 2 dol. aukoko: K. Ražauskas, J. Pusdešris. Po 1 dol. aukoko A. Vaitiekus.

Prijauciančios KARIUI moterys pagamino ir sunėšė be jokio atlyginimo banketui maistą (išskyrus karštą). Kiekvieno patiekto maisto dalykų vertė, įskaitant ir darbą, nemažiau kaip vyrų paklota dešimtinė. Tai gi, pagarba moterims, jos sutaupė daug pinigų.

Maistą sunėšė: P. Balandienė, P. Earanauskienė, P. Černiauskienė, E. Gerulaitienė, K. Daugvydienė, P. Kalvėnienė, T. Mitkienė, P. Mykolaitienė, O. Pusdešrienė, M. Šepetienė, P. Šadeikienė, S. Tatačūnienė.

Dirbusios virtuvėje, prie stalų ir loterijos: P. Rimšienė, P. Krisčiūnienė, S. Sirutienė, S. Vyčienė, O.

Pusdešrienė, P. Kaunelienė, P. Laurinavičienė, P. Mingėlienė, P. Pranašienė dukrelė Virginija.

Loterijai buvo suaukota virš šimto įvairių daiktų, jų tarpe buvo ir gana vertingų fantų. Jie buvo gražiai, tvarkingai išdėstyti, kas darė malonų išpūdį. Traukėjų netrūko. Įdomiausia tai, kad beveik tie patys rėmėjai, kurie tuos daiktus suaukoko, patys pirkė bilietus ir traukė... Tai gi, loterija davė gražaus pelno, nes jai nereikėjo daryti jokių išlaidų. Dėl vietos stokos aukojusiųjų loterijai sąrašo netalpinu, o tariau jiems visiems nuoširdų ačiū.

Komitetą sudarė: J. Šepetys — pirmininkas, ramovėnų atstovas; J. Mitkus — narys — sav. kūrėjų atstovas ir M. Vitkus — narys, šaulių

atstovas. Komitetas puikiai atliko savo darbą. Linkėtina, kad jis neišsiskirstytų, o šią puikią tradiciją laikytų ir toliau, surengdamas kiekvienais metais panašų, ar dar šaunesnį, KARIUI paremti vajų. Už iniciatyvą ir atliktą dartą komitetui, aukotojams, ponioms, svečiams ir kitiems, prisidėjusiems didelė pagarba ir kartu padėka. Reikia pažymėti, kad šiame vajuje išskirtinai pasižymėjo šaulių atstovas M. Vitkus, jis išplatino 17 KARIO prenumeratų ir paaukoko šiam vajui 105 dol. Ta pačia proga 50 dol. paaukoko šaulių kuopos pirmininkas V. Tamošiūnas. Taip ir susidarė tie 620 dolerių... Kai du stos, visados daugiau padarys...

V. Perminas

Pastangų ir pasiryžimo šiam darbui mummyse netrūksta; yra ir žmonių, kurie tą darbą dirba ar dirbtų. Tačiau trūksta vieno dalyko, kurio iki dabar niekad nebuvo pakankamai, o dažniausiai labai ir labai per mažai — tai LĖŠŲ.

Gegužės 18 d. 4 val. p.p. VLIKO pirmininko dr. K. Valiūno namuose, New Rochelle, N. Y., susirinko sukviestas būrelis spaudos žmonių. Jie atstovavo laikraščius ir žurnalus leidžiamus New Yorke, Čikagoje, Clevelande ir Toronte.

Dr. Valiūnas painformavo susirinkusius apie atliktą kelionę po Azijos kraštus: Korėją, Formozą, Filipinus, Tailandą, Malesiją ir po Australiją. Savo kelionės metu jis sudarinėjo ar atgaivino kontaktus su vyriausybių atstovais, o Australijoje aplankė ir lietuvių stambesnes kolonijas.

Nesigilinant į įdomias jo kelionės detales, galima buvo jausti jo kelionės pagrindinę ideją — supažindinti tų tolimų kraštų įtakingus žmones su pavergtos Lietuvos byla ir paskleisti Lietuvos išlaisvinimo iš komunizmo vergijos reikalą plačiuose tų kraštų gyventojų sluoksniuose. Tam tikslui dr. Valiūnas naudojo ne tik asmeni-

kus ryšius su įvairiais asmenimis, bet sekmingai panaudojo ir tų kraštų spaudą, kai kur televiziją ir radiją.

Atvykus jam Australijon, net ir didieji laikraščiai pradėjo talpinti žinias apie jo apsilankymą, kartais su jo nuotrauka, apie VLIKą, jo veiklą ir dr. Valiūno pokalbius su vyriausybės atstovais. Toki gausūs spaudos atsiliepimai apie VLIKo pirmininko vizitą iššaukė kai kurių kitų tautų tremtinių nuostabą. Latvių atstovas, stebėdamasis, net mėgino išgauti iš dr. Valiūno paslaptį kaip jis sugebėjo taip sau palankiai paveikti australų spaudą.

VLIKO pirmininko kelionės išdavas: — Lietuvos vardas ir jos laisvės šauksmas nuskambėjo Azijos kraštuose. Šauksmo aidas, galimas dalykas, atsilies vieno, ar kito krašto pašto ženkle, primenančiame Lietuvos nepriklausomybės 50 metų jubilėjų, gal ir vieno kito Lietuvos garbės konsulo paskyrimo, o svarbiausia, visos eilės nuoširdžių mūsų tautos bičiulių suradime. O jų mums taip reikia besitariančioje kovoje už Lietuvos valstybės atkūrimą.

Iš VLIKO pirmininko pranešimo paaiškėjo dar vienas labai svarbus dalykas: jei VLIKas turėtų pakankamai lėšų, Lietuvos byla skambėtų pa-

saulyje daug garsiau, mūsų reikalas būtų ginamas daug veiksmingiau ir ne mūsų vienu, bet pagelbstint gaušiams draugams užsieniuose, kuriuos reikia surasti, sueiti su jais į ryšį ir nuolatos tiecti jiems medžiagą reikalingą Lietuvos bylos gynimui. Reikalingi yra asmenys, kurie kartas nuo karto būtų sunčiami lankytis įvairiuose kraštuose, įvairiose tarptautinėse konferencijose, reikia atstovybių, ryšininkų, reikia spaudos įvairiomis kalbomis ir dar daug ko kito reikia. Tačiau tam viskam reikia lėšų, lėšų ir dar kartą lėšų.

Dar net iki dabar VLIKas nepajėgia pasisamdyti nuolatinę sekretorę, ar mašininę, kuri mašinėle rašytų laiškus ir raštus. Taigi, pagrindinė mūsų politinė įstaiga yra be paprasčiausios techniškos pagalbos, nes nėra pinigų mašininkei algą sumokėti.

VLIKas savo darbą dirba ir dirbs daug veiksmingiau jei mes pasitempsime ir parodysim, kad suprantame to darbo reikšmę, jo būtinumą. Jei mes tą suprasime tai ir būsime duosnūs, būsime duosnūs visi, tiek paskiriami asmenys, tiek ir organizacijos. Lietuvos laisvinimo darbui skirti dolečiai bus vinyti į komunizmo karštą ir saulės spinduliai pavergtai ir kenčiančiai tautai.

Z. R.

Tragiškai žuvus skulptoriui VYTAUTUI RAULINAIČIUI, jo šeimai, broliui Zigmui Raulinaičiui, giminėms ir artimiesiems nuoširdžią užuojautą reiškia

JULIUS GARMUS IR ŠEIMA

LEONAS BILERIS IR ŠEIMA

LIUCINA IR VYTAUTAS VILKUTAIČIAI

STEFA IR VINCAS SAVUKYNAI

J. LIAUKUS IR ŠEIMA

VERONIKA IR JONAS RŪTENIAI

UŽMIRŠTIEJI? ATSILIEPKITE!

Skaitant spaudą dažnai užtinki parašyta apie Lietuvoje buvusias įstaigas ir jose dirbusius tarnautojus, kurie buvo skirstomi kategorijomis. Visi dirbo valstybei ir krašto piliečių naudai.

Norėtusi prisiminti dar apie vieną buvusią tarnautojų kategoriją, apie kurią niekas nerašo, nes nėra ką apie ją rašyti. Buvo tokie, tarnavo, ir tiek, žinoma, ką, gi, daugiau galima būtų pasakyti?

Pasakyti daug nepasakysi, bet prisiminti verta. Tai, būtent, apie mūsų kariuomenėje tarnavusius civilinius tarnautojus ir puskarininkius. O jų buvo nemaža ir įvairiose pareigose, kaip antai: raštinėse, sandėliuose, didesnė dalis puskarininkių buvo rikiuotėje. Kaip žinoma, pavestas pareigas jie stengėsi atlikti geriausiai, nes žinojo, kam dirba. O, ypač, rikiuotčiai turėjo daug darbo, mokant jaunus vyrus kariškos tvarkos ir drausmės. Negaliu pasakyti, kad visi buvo vieno įsitikinimo. Vieni buvo, daugiau ar mažiau, šabloniški, kiti — praktiški, dalis buvo pasišventę tam darbui.

Paėmus visus kartu, nors gal ir nedidelę dalelę įnešė į krašto aruodą, bet šiek tiek prisidėjo prie tē-

(nukelta į viršelių 3 psl.)

Vainikų dieną mergaitės deda vainiką prie Pirmojo Lietuvos kareivio Stasio Butkaus kapo. Su vėliavomis stovi A.L.L. Dariaus ir Girėno posto nariai ir ramovėnai: kpt. J. Kiaunė, A. Kaunas — posto vadas ir J. Smailys.

R. Kisieliaus nuotr.

MIRĖ MJR. JONAS ŠIMKUS

ISVIRTO LIETUVISKAS AŽUOLAS

Prieš pat Velykas, balandžio 10 d., mjr. J. Šimkus mirė ir balandžio 13 d. — Didįjį šeštadienį buvo palaidotas Detroito evangelikų kapinėse. Nors jis mirė 79 metų amžiaus sulaukęs, tačiau visada buvo žvalus, nepalūžęs, ir gyvu pavyzdžiu švytįs. Buvo veiklus šiose organizacijose: L. K. Sav.-Kūrėjų, Ramovėnų ir St. Butkaus Detroito šaulių kuopoje, L. B. Detroito apylinkėje ir kt.

Balandžio 12 d. vakare gausiai susirinko koplyčion lietuviai atsisveikinti su Jonu Šimkumi. Atsisveikinimo akademiją pravedė gen. št. plk. Jonas Šepetys. Be jo, kalbėjo: Vincas Tamošiūnas — Detroito Pirmojo Kareivio Stasio Butkaus šaulių kuopos vardu, Kostas Jurgutis — Balfo vardu, Kazys Veikutis — DLOCO ir Vilniečių s-gos vardu, Jonas Urbonas — L. B-nės Detroito apyl. vardu, Antanas Sukauskas — SLA 352 kuopos vardu. Atsisveikinimo akademiją baigė giliai sujaudintas gen. Jonas Černius.

Gen. št. plk. Jono Šepečio skaityto atsisveikinimo kai kurios ištraukos: — Susirinkome atsisveikinti taurų Prūsų Lietuvos palikuonį a.a. Joną Šimkų. Gimęs lietuviškoje šeimoje 1889 m. vasario 1 d. Vydutaičių km., Kulminų vlsč., Tilžės ap., tuomet vokiečių kaizerio valdomoje srityje. Nors buvo auklėtas vokiškose mokyklose, bet tėvų dėka jame neišblėso lietuviybė ir lietuviškas pasididžiavimas mūsų valstybės didingąja praeitimi — liko visam amžiui patriotu lietuviu.

— Jaunuolis Šimkus, įrikiuotas į vokiečių kariuomenę, dalyvauja I Pas. kare, įgydamas karinį patyrimą ir karinį laipsnį. Jis buvo drausmingas, kruopštus ir pareigingas... ir tur būt niekas anuomet negalėjo pagalvoti, kad po vokiškuoju munduru plauka lietuviška širdis, — kad vokiečių armijos leitenantas J. Šimkus savo sielos gelmėse tebėra lietuvis.

— I Pas. karo liepsnos užgęsta. 1918 m. vasario 16 d. paskelbtą Lietuvos nepriklausomybės deklaracija prikėlė tautą iš miego ir Lietuvos

valstybė kėlėsi naujam gyvenimui. Truputį savo tėvų nameliuose pailsėjęs lt. J. Šimkus įsirikiuoja į besikuriančios laisvos Lietuvos kariuomenę ir didvyriškai kovoja už laisvę, už suvereninės Lietuvos valstybės atkūrimą.

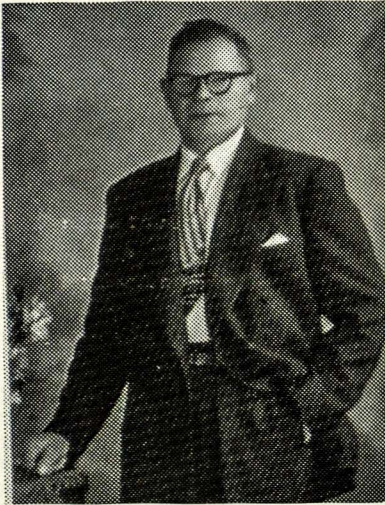
Jis nuvyksta Tauragėn ir įsijungia į savanorių gretas. Greit išvyksta į rusų-bolševikų frontą artilerijos dalinyje.

Sėkmingai užbaigus karą su bolševikais, Jono Šimkaus baterija griau-dė ir labai taikliai naikino bermontininkus Radviliškio laukuose. Iš ten su savo baterija Jonas Šimkus vyks-ta kautis su lenkais širvintų—Giedraičių fronte.

Pagaliau, Lietuvos Nepriklausomybės karas buvo laimėtas. Jonas Šimkus apdovanojamas už narsumą Vyčio kryžiumi. 1932 m. jis palieka karinę tarnybą majoro laipsnyje. Jam pavedamos atsakingos laikinosios sostinės Kauno brandmajoro pareigos. Ten visą laiką jis buvo tikras idejinis šaulys ir ilgą laiką buvo savivaldybės šaulių kuopos pirmininkas.

Užėjus mūsų tautai tragiškai sunkiems laikams, okupavus Lietuvą

MIRĖ ŠAULYS, KŪRĖJAS
SAVANORIS
JUOZAS JUŠKEVIČIUS

A. a. Juozas Juškevičius, Nepriklausomybės kovų veteranas, buvo gimęs 1902 m. rugpjūčio 22 d. Kaune. Būdamas vos 16 metų amžiaus, stojo savanoriu kariuomenėn į Vilniaus batalioną (vėliau tapusiu 5. P. D. L. K. Kęstučio pulku) ir tarnavo 2 kuopoje. Batalionui tuomet vadovavo kar. K. Škirpa. Jis dalyvavo kovose su visais Lietuvos priešais.

Kartą En. vadas kar. Škirpa žygyje jodamas pro šalį pastebėjęs Juozą einantį voroje su ilgu prancūzišku šautuvu, pasakė: "Vaike, tau

maskoliams, Jono Šimkaus likimas buvo panašus į mūsų visų likimą. Ir Amerikoje atsidūręs Jonas nepalūžo: jis visur buvo guvus, energingas, veiklus, daugelio patriotinių organizacijų narys. Jo mirtis nusinėšė Lietuvos istorijai ne tuščią lapą, bet naudingais Tėvynei darbais išmargintą gyvenimo lapą.

Koplyčioje prie karsto budėjo ramovėnai, savanoriai ir šauliai garbės sargyboje su Lietuvos, kūrėjų-savanorių ir šaulių vėliavomis.

1968 m. balandžio 13 d., šeštadienį, velionio palaikai buvo nuvežti pamaldoms į Trinity Lutheran bažnyčią. Pamaldas laikė ir pamokslą pasakė kun. prof. Jonas Pauperas ir kun. G. Otto, tos bažnyčios klebonas. Į kapines palydėjo apie 40 automobilių. Karstą dengė Lietuvos trispalvė vėliava. Kapinėse atsisveikinimo kalbas tarė angliškai klebonas kun. G. Otto, prof. kun. J. Pauperas ir savanoris-kūrėjas kpt. Jurgis Mitkus.

VI. Mingėla

šitas šautuvas perilgas" ir nusiėmęs savo trumpesnį vokišką šautuvą davęs jam, o jo paėmęs sau. Pakeistas šautuvas buvęs taiklus ir pavojingas Lietuvos priešams. Tai dalis jo prisiminimų, kuriuos velionis mėgdavo papasakoti draugams iš Nepriklausomybės kovų laikų.

Atsitarnavęs kariuomenėje, Juozas tarnavo pasienio policijoje Klaipėdos krašte ir kartu buvo Klaipėdos rinktinės šaulys. Antru kartu rusams artėjant Lietuvon jis buvo atskirtas nuo šeimos ir Vokietijoje įjungtas į darbo kuopas, o karui baigiantis pateko amerikiečiams į nelaisvę. Nuo sunkių darbų ir blogų nelaisvės sąlygų, jis buvo sunkiai susirgęs. Ligoninėje išgydytas buvo pagaliau paleistas laisvėn.

Po karo Vokietijoje gyveno Hanau lietuvių stovykloje iki atsirado galimybės emigruoti. 1948 m. atvyko į Kanadą ir atlikęs sutartį Hydro statybos darbuose, apsigyveno Toronte ir toliau kurį laiką dirbo toje pat bendrovėje. Prieš keletą metų, susilpnėjęs sveikatai, nuėjo dirbęs. Atsiradus galimybei susirašinėti su Tėvyne, susirado šeimą ir kiek galėdamas, jai padėjo siuntiniais. Darė pastangas atsikviesti šeimą pas save, bet nesulaukė. Velionis domėjosi "Kariu" ir buvo jo skaitytojas. Buvo apdovanotas Kūrėjų - Savanorių ir Nepriklausomybės Dešimtmečio sukakties medaliais.

Mirė š. m. kovo 30 d. po ilgos ir sunkios ligos, sulaukęs 65 metų amžiaus. Palaidotas iškilmingai iš Toronto Prisikėlimo lietuvių parapijos bažnyčios lietuvių šv. Jono kapinėse š. m. balandžio 2 d.

Laidotuvių namuose ir bažnyčioje prie Tautine vėliava uždengto karsto, garbės sargybą stovėjo ir karstą nešė uniformuoti šauliai, vadovaujami kuop. p-ko St. Jokubaičio, kuris pasakė ir atsisveikinimo žodį kapinėse kuopos vardu.

Leidžiant karstą į duobę, išsirišė šauliai atsisveikino šaulį, Nepriklausomybės kovų veteraną, kariniu saliotu.

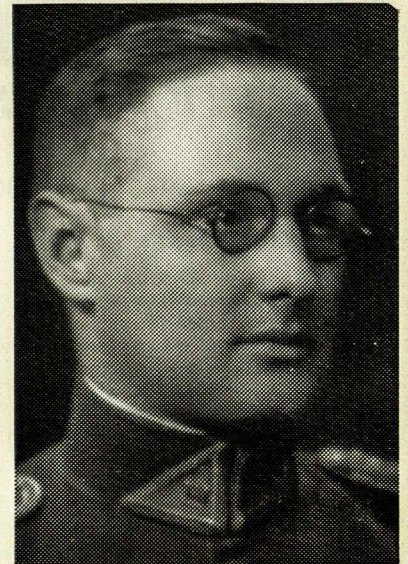
Tebūnie Tau, Juozai, lengva, kad ir svetimta, bet laisvos Kanados žemė!

Šaulys P. Gulbinas

*KARIO Redaktoriui
Zigmui Raulinaičiui ir Poniai,
Brolini dailininkui-skulptoriui Vytautui Raulinaičiui tragiskai žuvus eismo nelaimėje, nerandu žodžių užuojautai pareikšti, nes koki jie bebūtų — lktų tušti. Nes, kas sugrąžins Jums mylimą Brolį? Kas sugrąžins vaikams tėvą, žmonai vyrą, Tėvynei — patriotą, kūrėją, taip Ją mylėjusį sūnų?*

A. A.
KAPITONAS JONAS LEVINAS

Gimė jis 1897.II.15 Rygoje, lietuvių katalikų šeimoje, o sulaukęs 71 metų amžiaus, jau kaip pensininkas, širdimi staiga mirė Bostone 1968.II.12; palaidotas šv. Kazimiero kapinėse. I Pas. kare buvo pašauktas į Rusijos kariuomenę, į pirmąjį karininko laipsnį pakeltas 1917.IX.24. Kilus Rusijos revoliucijai, buvo Lietuvių batalione Vitebske; 1918 metais grįžo į Latviją ir buvo Latgaloje Rėzytės - Rzeknės 9-me pėst. pulke jaun. karininku. Grįžęs į Lietuvą, baigė karo mokslo Auštųjų kursų V laidą ir Artilerijos kursus; nuo 1920.VI.22 iki 1940.IX.9 metų išbuvo tikrojoje karo tarnyboje. Iš Lietuvos kariuomenės Rokiškyje atleistas Sov. Rusijos okupacinės valdžios, slapstėsi ir paskui spruko į užsienį nuo rusų siaubo, atsidurdamas JA Valstybėse ir dirbdamas fabrike. Tarnavo 5-me LDK Kęstučio pėst. pulke. Teko kovoti su Lenkijos dvarininkų partizanais ir legionieriais nuo 1920.IX.4 iki 1920.XII.1 metų. Apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės 10 metų jubilėjaus medaliu ir Gedimino IV laipsnio ordinu. Labai mėgdavo knygą.

Tyliai, be žodžių, tiesiu Jums ranką ir kartu su Jumis ir velionio kolegais Vytauto šeima liūdžiu ir jieskau atsakymo į klausimą: — Kodėl kolegai Vytautui likimo dalia buvo tokia negailestinga? — išplėšusi Jį iš šeimos, artimųjų ir bičiulių tarpo pačiame Jo kūrybos žydėjimo pavasaryje?

Tebūna Auščiausiojo valia visa kam.

JURGIS JUODIS

... ATSILIEPKITE

(atkelta iš 158 psl.)

vynės saugumo. Tad nieko neprisi-
minti jų adresu būtų negerai. Pa-
tiems apie save rašyti, girtis ar
peiktis, nelabai tinka, bet ką nors
pasakyti, manau, prasižengimo nėra.

Kalbant apie minimus vyrus daug
ko pasigendi. Kada tie buvę kariuo-
menėje reikalingi žmonės bus rei-
kalingi ir ateityje, kažkodėl, taip už-
sidarė vienutėse, pasitraukė iš vie-
šumos. Nepasakysiu, kad visi, bet
dauguma.

Kiek prisimenu, jie buvo energin-
gi prie humoro. O labiausiai nemė-
go vienišumo. Neteko matyti jų vei-
duose nusiminimo šešėlio. Šiandieną
jų nesimato vienoje ar kitoje susi-
rinkimų grupėje. Daugumą gal sle-
gia šeimos reikalai, sunki darbo naš-
ta, o gal amžius. Tą visa turint gal-
voje, reikėtų prisiminti kariškas po-
sakias: karys, patekęs kad ir į labai
blogą padėtį, neturi nusiminti.

Dar yra vieno vado labai gražus
pasakymas, kuris tinka mums, bu-
vusiams kariams, tai, kad karys nei
sensta, nei miršta, išeina, kad turi-
me gyventi anų dienų gyvenimu ir
niekuomet nesenti.

Gal kas pasakys, kad per vėlu
yra burtis į korporaciją, tas reikė-
jo padaryti prieš kelius metus, o ne
dabar. Atsakymas — geriau vėliau,
negu niekada! Nemanau, kad čia
minimos priežastys būtų kliūtimi ri-
kiavimosi į vieną pagrindinį viene-
tą, į senai veikiančią Lietuvos kari-
ų organizaciją "Ramovė". Joje
mums, buvusiams kariams, ilgesnį lai-
ką tarnavusiems kariuomenėje, yra
vienintelė vieta, kur pajunti lietu-
viškumą ir karišką dvasią. Ten
kiekvieną pažadina, lyg kuopos bu-
dinčio švilpukas, sukelia tokius jaus-
mus, lyg vėl esi uniformuotas kovo-
tojas. Ten galima sutikti buvusius
vadus, nuo augščiausio laipsnio, iki
eilinio kario, su kuriais kartu pra-
leidai daugelį dienų, net metų, ka-
reivinėse ir tėviškės laukuose, sto-
vėdami krašto sargyboje.

Kartais pagalvoji, kaip būtų ma-
lonu sutikti kuo daugiau senų drau-
gų, pasidalinti praeitimi ir dabarti-
niais vargais. Kodėl taip nėra ir kur
jieškoti priežasties? Aš negaliu į šį
klausimą atsakyti ir negaliu visų
minimų asmenų vardu kalbėti, tik
pareiškiau savo nuomonę.

Manau, kad pas mus visus dar ne-
pranyko ta kariška dvasia, kuri mus
stumtė stūmė į vieną rikuotę ka-
dais, kai Kauno, Klaipėdos, Pane-
vėžio, Šiaulių, Kėdainių rajonuose ri-
kiavomės.

O dabar, beliko tik vienas iš di-
desnių rajonų — "Jaunimo Centras",

Stalino tikrasis vardas buvo Josif
Dovid Visarionovič Džugašvili, jis
buvo dar vadinamas ir Ear Kochba
(legendinio žydų herojaus iš Romos
laikų vardu). Vidurinį vardą, Dovid,
jis retai kada vartodavo.

Kai iš Portugalijos Viduramžiais
buvo išvaryti žydai, Stalino protė-
viai atsikėlė į Georgiją, arba Trans-
kaukaziją. Ten jie pakeitė religiją,
tačiau pasiliko senąsias tradicijas,
ką rodo jų vardai. Pav. krikšty-
tas Josifu, Stalinas pasiliko ir tra-
dicinį Dovydo vardą ir pavardę Džu-
gašvili, kuri georgiečių kalboje rei-
kia Žydo sūnus: Džuga — žydas ir
švili — sūnus.

Pirmoji Stalino žmona buvo Katy
Schwanitz, sugeoginusi savo žydiš-
ką pavardę į Ekaterina Svanidze.
Pirmasis jų sūnus Jokūbas Dovidovi-
čius Džugašvili, negavęs nei rusiš-
ko, nei georgiško vardo, pateko į vo-
kiečių nelaisvę, kur žuvo. Antroji
Stalino žmona Kadya Allelujah su-
rusinusi savo žydišką pavardę į Na-
dežda Alelujeva, buvo Stalino sek-
retorė. Tik vėliau tapo jo žmona. Jis
ją nužudė, ne ji pati nusižudė, kaip
dabar bando aiškinti Svetlana, nes
Stalinas užklupo ją mellės aferoje
su Gleizeriu. Tas įvykis, savo laiku,
buvo plačiai žinomas visoje Rusijo-
je. Gleizeris buvo apšauktas trocki-
ninku ir sušaudytas.

Dabar plačiai paskelbtuose savo
atsiminimuose Svetlana "užmiršo"
paminėti Stalino trečiąją žmoną Ro-
zā Kaganovič, savo metu galingiausio
komunistų sistemoje žmogaus, Lo-
zoriaus Kaganovičiaus, seserį.

Tarp kitko, pasižiūrėkite už ko-
kių vyrų, iš eilės, būdavo Svetlana
ištekėjusi...

(J. Michaels,
The Thunderbolt, N. Y.)

Turinti tokius priešus kaip Wa-
shington Post, Drew Pearson, Bobby,
Kennedy, Senatorių Fulbright ir The
New York Times, graikų naujoji val-
džia, nusprendžiau, turi būti gera.

Tom Anderson, A. O.

Britų svaras buvo nuvertintas net
tris kartus: 1931 m., 1949 m., ir
1987 m. Visais tais atvejais valdžio-
je buvo Labor partija, bet ne kon-
servatoriai.

A. O.

kur visi rikiuojasi prie nežinomojo
Lietuvos Kario paminklo, ir ten lau-
kia mūsų nemažas būrys vienmin-
čių žmonių. Tad, iki pasimatymo kal-
bamoje vietoje.

K. Leknickas

Dabartinis Krašto Gynybos sekre-
torius Clarkas Cliffordas dar 1946
m. padėjo prez. Trumanui perorgani-
zuoti Gynybos Departamentą, ku-
rio galva dabar jis tapo.

Būtų absurdas tvirtinti, kad 1946
m. ar 1947 m. jis būtų galėjęs pra-
matyti, kad tas perorganizavimas,
virtęs štabų ir įstaigų apjungimu,
galėtų nukrypti į mokytojišką pre-
kybininkų ir antikarišką civilinių į-
sitvirtinimą Pentagone 1960 ir se-
kančiais metais. Iš mūsų 9 gynybos
sektorių, tarnavusių iki šiai die-
nai, pats pirmasis — Forrestalis, bu-
vo apvilts ir net sunaikintas. Su-
naikintas — dalinai dėl jo kritiškos
pozicijos Palestinos atžvilgiu, kur jis
buvo susikirtęs, tarp kitų, ir su Clif-
fordu. Tačiau jis žuvo daugiausia
dėl jo karingo antikomunistiško,
ir dalinai dėl to, kad nepritarė gink-
luotosios tarnybos grynai "bizniškai"
kontrolei. Būdamas pats biznieri-
us, Forrestalis žinojo, kad valstybinga
tauta tai ne pirklųs. Biznieri-
us, visada mano, kad kariauti rei-
kia blogą biznį. Biznieri-
us visada derasi. Tokia filosofija yra gera biz-
nio pasaulyje, tačiau kariniam va-
dui ji yra fatališka.

Medford Evans, A. O.

Z. Raulinaitis — PRIEŠ VIKINGŲ
AUDRĄ 72 psl., atspausa iš 1966-67
m. KARIO su pataisymais ir papil-
dymais. Naujas skirsnis — "Ginklai
400-800 m." Gausu iliustracijų. Kaina
2 dol.

AUKOJO KARIUI:

\$135.00 — L. Š. S. T. Centro val-
dyba.

Po 5.00 dol.: Adomaitis, Jonas, Tin-
ley Park, Ill.; Juodis, Jurgis, Brook-
lyn, N. Y.; Truškūnas, Juozas, Chi-
cago, Ill.

Po 3.00 dol.: Bajerčius, Bronius,
So. Boston, Mass., Burba, Bronius,
Detroit, Mich.; Jonaitis, Jonas, So.
Boston, Mass., Mikalkėnas, Antanas,
Detroit, Mich., Raščius, Jonas, Hart-
ford, Conn.; Stankauskas, Vincas,
Cleveland, Ohio, Žilėnas Kazys, Ci-
cero, Ill.

Po 2.00 dol.: Sejonas, Petras, Cle-
veland, Ohio; Simonaitis, Ona, Ci-
cero, Ill.

Po 1.00 dol.: Andriukonis, Vytau-
tas, Arlington, Mass.; Skoppas, Apol,
Cicero, Ill.

PASIRŪPINK SAVO SAUGUMU

(1)

Amerikos saugumo ir kriminalinės policijos (F.B.I.) statistika sako, kad per pastaruosius 5 metus krašte nusikaltimų skaičius kyla 5 kartus greičiau kaip gyventojų prieauglis.

1967 m. F.B.I. raporte nurodyta, kad kas 48 minutės įvyksta žmogžudystė, kas 3.5 minutės įvyksta apiplēšimas, išprievartavimas — kas 21 minutė, apmušimas — kas 2 min., automobilio vagystė — kas 57 minutės, rimtesnis nusižengimas — kas 34 sek., įsilaužimas ir vagystė — kas 23 sekundės. Taigi, bendrai susumavus, žmogžudystė, išprievartavimas, ar užpuolimas Amerikoje įvyksta kas 2 minutės. Tarp 1960 m. ir 1966 m. nusikaltimų skaičius pakilo 62 proc., kai gyventojų skaičius pakilo tik 9 proc.

Susipažinus su tokia šurpia statistika, kyla būtinas reikalas žmogui apsisaugoti, kad netapus auka ir dar vienu statistiniu skaičium.

Savisauga reikalauja rūpestingo planavimo, apsižiūrėjimo iš anksto. Ką gi, reikia apsižiūrėti, kad jaustumis ir būtom saugesnis?

1. Patikrink savo butą, ar namą, ar jis saugus nuo nusikaltėlio: vagies, plėšiko, padegėjo, žmogžudžio ir kt.

2. Apsižiūrėk, ar tavo gatvė, kuria vaikštai, pareidamas ir eidamas į darbą, pirkdamas, ar ji yra saugi. Ar ji saugi tavo šeimai, tavo vaikams?

3. Ar viešojo susisiekimo priemonės, traukinys, autobusas, požeminis ir kt. ar yra saugūs nuo kriminalinio elemento?

4. Ar tavo namo (buto) durų užraktai geri? Ar išeinant nepaliekami atidari langai?

5. Ar butas nėra paliekamas ilgesniam laikui tuščias? Šie ženklai išduoda butą esant tuščią: neišimtas paštas iš dėžutės, nepaimti nuo prie-

bučio laikraščiai, pieno buteliai. Toks vaizdas kvieste kviečia vagį į tavo butą.

6. Ar savame bute turi saugumo kambarį, kuris yra aprūpintas tvirtu užraktu, ne tik durimis, bet ir langams (gal net su grotelėmis), kuriame yra telefonas ir ginklas, ar kokia gynimosi priemonė? Nes pavojaus metu, kur gi pats ir šeimos nariai slėpsis, kur spruks plėšikui įsilaužus? Tam reikalingas saugumo kambarys, iš kurio gali pašaukti telefonu policiją ir ilgiau gintis.

Taigi, nelauk, kol nelaimė ištiks, kol vagis, ar plėšikas, ar dar blogiau — kol žmogžudys įsiverš! Pasiruošk, paplanuok iš anksto.

Jei esi namų savininkas, patikrink, ar tavo namo prieangio išorinės durys turi užraktą, ar priedurų ir langų neauga dekoratyviniai krūmai, nekarpyti ir užleisti, už kurių pasislėptęs vagis gali išmėginti užraktus tavo namo durims, ar ramiai sau išpjaustyti lango stiklą.

Daugumos namų, ypač senų, durų ir langų užraktai yra prastos rūšies, silpni. Toki užraktai nesunkiai atrakinami vitrakčiais, ar paprastai išlaužiami pečių smūgiu.

Et koks užraktas įsibrovėliai reiškia dvigubą kliūtį: reikalauja laiko atrakinti ir sukelia triukšmą belaužiant. Nusikaltėliui reikia gaišti laiką atrakinant ir tuo pačiu sukelti didesnį ar mažesnį triukšmą. Tokios kliūtys yra ir tvora, siena, naminis šuo, aliarmo įrengimai ir kt. Jei tokių kliūčių yra visa eilė, tai plėšikas, nusivylęs, greičiausiai apsi- gręš ir e's jieskoti lengvesnio grobio. Laikas ir triukšmas tai du svarbiausieji faktoriai jieskant saugumo. Taigi, kiekviena prieiga į tavo namą ar butą privalo būti aprūpinta bent viena, o geriau — keliomis kliūtimis. Patikrink savo aplinką ir pažiūrėk, ar taip yra? Nes vagis, plėšikas, o ypač narkotikų vartotojas, sutikęs vieną kliūtį, gali nesustoti.

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — \$7.00, pusmečiui — \$3.50, atsk. nr. — 70¢. Skelbimai pagal sutarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S

916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Cekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę. KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.